

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้ง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศและในประเทศไทย

เนื่องจากสังคมชาวตะวันตกเป็นสังคมที่สมาชิกมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะมอบให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเจรจาก่อน ซึ่งตรงข้ามกับสังคมชาวตะวันตกที่นิยมยุติข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอาจเนื่องจากมีคุณภาพชีวิต ฐานะโดยรวมแล้วถือว่ามีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าสังคมตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นประเทศกำลังพัฒนาฐานะและคุณภาพชีวิตยังต่ำอยู่มากและแตกต่างกันระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งส่งผลให้ปัจจัยทางด้านชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งอยู่มากเอื้ออำนวยความยุติธรรมกันในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดในการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนนั้นมีการดำรงอยู่แล้วในสังคมตะวันตก โดยในบทนี้จะศึกษาการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ศึกษาการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนของประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่มีการพัฒนาองค์กรชุมชนในการระงับข้อพิพาทเป็นรูปธรรมกว่าประเทศในภูมิภาคเดียวกันว่ามีรูปแบบ ปัจจัยที่เอื้อต่อการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างไร โดยเฉพาะการรับรองโดยกระบวนการทางกฎหมายของภาครัฐ ว่าสิ่งใดที่จะสามารถนำมาปรับให้เข้ากับแนวคิด “ยุติธรรมชุมชน” ในสังคมไทยได้ แต่มิใช่การลอกเลียนแบบมาทั้งหมดเพราะอย่างที่เราได้กล่าวมาแล้วยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาทนั้นมีลักษณะตามปัจจัยในแต่ละชุมชนเป็นหลัก แต่เพื่อเป็นแนวทางให้ทุกฝ่ายหันมาสนใจแนวทางเลือกนี้ในการแก้ไขปัญหาในการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย นอกจากนี้ในบทนี้ยังศึกษาการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งของประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทย

3.1 การระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งฉบับปีพุทธศักราช 2540 และปีพุทธศักราช 2550 บัญญัติชัดเจนว่าประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง มีสมาชิกวุฒิสภาที่มาจาก การเลือกตั้ง และการสรรหา มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย ยังให้มืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง¹ ซึ่งการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 ขึ้นเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเลือกตั้งท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งในการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สนับสนุนผู้สมัคร ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชุมชนท้องถิ่น ต่างมีการแข่งขันและแบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่าย หลายครั้งเกิดความขัดแย้งทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน บางพื้นที่ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ถึงขั้นฆ่าฟันอันเป็นเหตุของอาชญากรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีความต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสถาบันการเลือกตั้งนานาชาติ (IDEA) มีความเห็นว่าในกระบวนการเลือกตั้งทุกๆ ขั้นตอน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือความรุนแรงได้ทั้งสิ้น เนื่องจากผลของการเลือกตั้งอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจทางการเมืองของชุมชนท้องถิ่น หรือของประเทศชาติ หรือทำให้การจัดการผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ที่แข่งขันกันทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป

การเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ในมิติของแนวคิด หมายถึงกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้มีส่วนร่วม (participation) ในกระบวนการเลือกตั้ง เลือกผู้แทนที่ไปทำหน้าที่แทนตน โดยลดความตึงเครียดและความขัดแย้งในการแข่งขันเพื่อชิงการนำและแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นกลไกหรือเครื่องมือในการป้องกันไม่ให้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองโดยใช้กำลังเข้าประหัดประหารแย่งชิงอำนาจทางการเมืองซึ่งกันและกัน และเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สร้างความสามัคคีร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อความเป็นเอกภาพของชุมชนผลประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันของชุมชน สังคม และประเทศชาติบ้านเมือง เนื่องจากการทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่านมาพบว่า การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบังคับหรือจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม กลับทำให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกในสังคมชุมชน

ในการควบคุมการเลือกตั้งท้องถิ่นในประเทศไทย ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์การอิสระที่เข้ามาทำหน้าที่ ควบคุม จัดการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ให้เป็นไปโดยสุจริต โปร่งใสและเที่ยงธรรม ทั้งระดับชาติได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้แก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยรัฐธรรมนูญให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งใน

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.มาตรา 284

การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วย ซึ่งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ผ่านมา มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งท้องถิ่น ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ปริมาณเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2551 ถึง ปีพ.ศ. 2555

ปีพ.ศ.	จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการเลือกตั้ง (แห่ง)	จำนวนเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งที่เป็นสำนวนคดี (สำนวน)
2551	3,081	3,782
2552	3,827	2,551
2553	287	631
2554	911	770
2555	3,116	1,992

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่า ปริมาณเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งท้องถิ่น มีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ปี พ.ศ.2551 และปี พ.ศ.2553 เรื่องร้องคัดค้าน มีปริมาณมากกว่าจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ครบวาระซึ่งต้องมีการจัดการเลือกตั้งในปีนั้นๆ

3.1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งท้องถิ่นโดยชุมชนในประเทศไทย

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้ในมาตรา 2 ว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมาตรา 3 บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล² โดยในส่วนของจัดการเลือกตั้งนั้น รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญเรียกว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” เป็นองค์กรอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วย ประธานกรรมการการเลือกตั้งหนึ่งคน และกรรมการอื่นอีกสี่คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 ถึงมาตรา 241 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

ก) ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้ง หรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ

ข) ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

ค) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมาย

ง) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อห้ามในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีขณะอยู่ในตำแหน่งรักษาการในกรณีที่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎร³

จ) กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ การใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งรวมทั้งตรวจสอบทางการเงินของพรรคการเมืองโดยเปิดเผย และการควบคุมการจ่ายเงิน เพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง

ฉ) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมาย

ช) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น

ซ) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ให้หน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.มาตรา 181

ฅ) ประกาศผลการเลือกตั้ง ผลการสรรหา และผลการออกเสียงประชามติ

ฉ) ส่งเสริมและสนับสนุนหรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชน ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ฎ) ดำเนินการอื่นตามกฎหมายบัญญัติ

ฏ) แต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

ฐ) เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ฑ) ดำเนินการสืบสวนสอบสวนกรณีมีการคัดค้านการเลือกตั้งหรือการสรรหา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ฒ) ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและให้ถือเป็นที่สุด

ณ) กรณีประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ให้ใบเหลืองหรือใบแดง) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ส่วนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นให้ยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้ถือว่าสมาชิกสภาของบุคคลนั้นสิ้นสุดลง และให้ถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้อีกต่อไป

ด) กรณีการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ฎร้องคัดค้านให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวน และเมื่อวินิจฉัยอย่างใดแล้ว ให้ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยต่อไปทันที

เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งอำนาจบริหาร(การมีคำสั่งต่างๆหรือการประกาศผลการเลือกตั้ง) อำนาจนิติบัญญัติ (ออกกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง) และอำนาจตุลาการ (สืบสวน สอบสวน และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้ง)

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

สืบเนื่องจากมาตรา 138 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ขึ้น และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 64 หน้า 1 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2550 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ โดยที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าว เพื่อให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และตามกฎหมายที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว เมื่อ พ.ศ. 2554 เนื่องจากได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน สามร้อยเจ็ดสิบห้าคน และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน ในการนี้จึงต้องแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไว้ในมาตรา 10 ดังนี้

ก) ควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งหรือสนับสนุนการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ข) ออกประกาศหรือวางระเบียบกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็น หรือดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ค) วางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง และดำเนินการใดๆ ของพรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกำหนด

หลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนให้การเลือกตั้งมีความเสมอภาค และมีโอกาสทัดเทียมในการหาเสียงเลือกตั้ง

ง) วางระเบียบเกี่ยวกับการช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้งตามมาตรา 25⁴

จ) วางระเบียบเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามมิให้ปฏิบัติของพรรคการเมืองผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการตอบข้อหาหรือของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ โดยต้องตอบข้อหาหรือภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับข้อหาหรือ และจะปฏิเสธไม่ตอบข้อหาหรือเพราะเหตุที่เรื่องนั้นยังไม่เกิดขึ้นมิได้

ฉ) วางระเบียบหรือให้ความเห็นชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในระหว่างที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือให้ผู้อื่นมาปฏิบัติหน้าที่แทน

2. ให้ความเห็นชอบในการอนุมัติให้ใช้จ่ายงบประมาณสำรองจ่าย เพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น

3. วางระเบียบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของรัฐหรือบุคลากรของรัฐ เพื่อกระทำการใด ซึ่งจะมีผลต่อการเลือกตั้ง หรือให้ความเห็นชอบในการดำเนินการดังกล่าว

ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการรักษาประโยชน์ของรัฐ รวมทั้งคำนึงถึงความสุจริตและเที่ยงธรรม ความเสมอภาค และโอกาสทัดเทียมกันในการเลือกตั้ง

ช) กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด อันอาจคำนวณเป็นเงินได้ ให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการตรวจสอบบัญชีทางการเงินของ

⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550

มาตรา 25 องค์การเอกชนใดที่มีความประสงค์จะช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบการเลือกตั้งหรือการดำเนินการตามมาตรา 10 (14) ให้ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบแล้วเห็นว่าองค์การเอกชนนั้นมีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความสามารถที่จะปฏิบัติงานดังกล่าวได้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจรับรององค์การเอกชนนั้น

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งผู้แทนขององค์การเอกชนที่ได้รับการรับรองตามวรรคหนึ่ง เพื่อช่วยดูแลตรวจสอบการเลือกตั้ง และรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบในกรณีที่พบเห็นว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

พรรคการเมืองโดยเปิดเผยและการควบคุมการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อประโยชน์ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ทั้งนี้ โดยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

ข) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ฅ) ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ฉ) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ค) ส่งเรื่องไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงหรือส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง

ฌ) สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ฉ) ประกาศผลการเลือกตั้ง ผลการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา และผลการออกเสียงประชามติ

ช) ส่งเสริมและสนับสนุนหรือประสานงานกับหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือสนับสนุนองค์การเอกชน ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการช่วยเหลือในการตรวจสอบการเลือกตั้ง ตามมาตรา 25 ทั้งนี้ การจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ค) วางระเบียบเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง การสนับสนุนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา หรือการออกเสียงประชามติ

ณ) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

ด) ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญอื่น หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ การเลือกตั้ง

3) พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

ในการจัดการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการ จัดการเลือกตั้งตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร ท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เพื่อให้เกิดความสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งในพระราชบัญญัตินี้กล่าววนอกจาก จะบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเลือกตั้งแล้ว ยังได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการ การเลือกตั้งในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในกรณีที่เห็นว่าการเลือกตั้ง มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมกล่าวคือ

มาตรา 95 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับรายงานผลการนับคะแนน เลือกตั้งตามมาตรา 92 แล้วเห็นว่าการเลือกตั้งและการนับคะแนนเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรมให้รายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประกาศผลการเลือกตั้ง

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าได้มีการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการนับคะแนนเลือกตั้ง หรือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการนับคะแนน เลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือมีการฝ่าฝืนมาตรา 57 ให้รายงานต่อ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ถ้ากรรมการการเลือกตั้งเห็นด้วยกับรายงานดังกล่าว ให้มีคำสั่งให้ นับคะแนนใหม่หรือให้มีการเลือกตั้งใหม่ เว้นแต่การทุจริตหรือความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม ดังกล่าวหรือการฝ่าฝืนมาตรา 57 มิได้เกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งหรือมิได้เป็นเหตุสำคัญ ที่ทำให้ผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง

บทบัญญัติตามวรรคสองไม่เป็นการตัดอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนหรือมีคำสั่งตามอำนาจหน้าที่ของตน ตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา 96 ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่ามิหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใดก่อให้เกิดอันตราย สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแล้วไม่ดำเนินการเพื่อระับการกระทำนั้นถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าการกระทำนั้นน่าจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรายงานผลการสืบสวนสอบสวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครที่กระทำการเช่นนั้นทุกรายเป็นเวลาหนึ่งปี โดยมีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่ง

ในการสืบสวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอาจตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยดำเนินการเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด และให้คณะอนุกรรมการได้รับคำตอบแทนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดว่ามีการกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าเป็นการกระทำของผู้ใด ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้ใดจะได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครผู้นั้นระับหรือดำเนินการใดเพื่อแก้ไขความไม่สุจริตและเที่ยงธรรมนั้นภายในเวลาที่กำหนด ในกรณีที่ผู้สมัครผู้นั้นไม่ดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยไม่มีเหตุอันสมควรให้สันนิษฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำนั้น

มติของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรานี้ต้องมีคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

เมื่อมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครคนใดแล้ว ให้พิจารณาดำเนินการให้มีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สมัครผู้นั้นด้วย

ในกรณีที่มิคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามมาตรานี้ภายหลังวันลงคะแนนและผู้สมัครที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งที่ได้คะแนนเลือกตั้งในลำดับที่ได้รับการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และให้นำความในมาตรา 95 วรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 97 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว หากภายหลังมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งหรือการนับคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริต

และเที่ยงธรรมหรือมีการฝ่าฝืนมาตรา 57 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นมีกำหนดเวลาหนึ่งปี หรือมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือนับคะแนนใหม่ แต่ต้องสั่งภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่ความไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมดังกล่าวหรือการฝ่าฝืนมาตรา 57 ดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องกับผู้ได้รับเลือกตั้งหรือมิได้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง

ให้นำความในมาตรา 96 มาใช้บังคับกับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 91 โดยอนุโลม

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น มีคำว่า “ไม่เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง” ซึ่งหมายความว่า มีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งเกิดความไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้งขึ้น แต่การกระทำนั้นไม่เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สมัครผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงสามารถนำไปสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทในคดีเลือกตั้งท้องถิ่นโดยชุมชน เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ความสามัคคีในชุมชนได้

ความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545

จากการที่ผู้เขียนศึกษาพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 นั้น ผู้เขียนจำแนกความผิดตามกฎหมายดังกล่าวดังนี้

ตารางที่ 3.2 ความผิดตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
1. ความผิดเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง				
57,118	เมื่อมีการประกาศให้มีการเลือกตั้ง ในกรณีอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระการดำรงตำแหน่ง ของสมาชิก	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
	สภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือ ผู้ใดกระทำการ เพื่อจูงใจ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือ ผู้สมัครอื่น หรือให้งดเว้นการ ลงคะแนนเลือกตั้ง ให้แก่ผู้สมัครใด ด้วยวิธีการดังนี้ (1) จัดทำ ให้เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณ เป็นเงินได้แก่ผู้ใด (2) ให้เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมแก่ ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือสถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา (3) ทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง ด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่างๆ (4) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด			

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
	(5) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใ้ร้าย หรือจงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด กรณีตามวรรคหนึ่ง หากเป็นการเลือกตั้งอันเนื่องมาจากการครบวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นห้ามมิให้กระทำภายในหกสิบวันก่อนวันครบวาระการดำรงตำแหน่งจนถึงวันเลือกตั้ง การประกาศนโยบาย หรือการดำเนินการตามแนวทาง ในการแก้ไข ปัญหาตามอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น ด้วยวิธีการใช้จ่าย จากเงินงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิให้ถือว่าเป็นกรณีตาม (1) หรือ (2) เพื่อให้การหาเสียงเลือกตั้งเป็นไป ด้วยความเรียบร้อย ให้คณะกรรมการเลือกตั้งประกาศ เพื่อแนะนำวิธีการหรือลักษณะ ต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครในราชกิจจานุเบกษา			

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
59,120	ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิได้มีสัญชาติไทยเข้ามีส่วนช่วยเหลือในการเลือกตั้ง หรือกระทำการใด ๆ เพื่อประโยชน์แก่การเลือกตั้ง โดยประการที่อาจเป็นคุณ	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท	-
	หรือเป็นโทษแก่ ผู้สมัคร ทั้งนี้ เว้นแต่การกระทำนั้นเป็นการช่วยราชการตามที่ทางราชการร้องขอ หรือเป็นการประกอบอาชีพตามปกติโดยสุจริตของผู้นั้น			
61,121	ห้ามมิให้ผู้ใดทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง โดยวิธีการใด ๆ อันเป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่ผู้สมัคร นับตั้งแต่เวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวันจนถึงวันสิ้นสุดวันเลือกตั้ง	ไม่ เกิน 6 เดือน	ไม่ เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
62 ; วรรค สอง ,122	การโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งต้องไม่กระทำโดยวิธีหา พ้น หรือระบายสิ่งซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใด ๆ หรือโดยวิธีการปิดประกาศ ณ ที่รั่ว กำแพง ผนัง อาคาร สะพาน เสาไฟฟ้า หรือต้นไม้ บรรดาซึ่งเป็นทรัพย์สินของทางราชการ หรือ ณ บริเวณที่เจ้าของ หรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน มิได้อนุญาต เว้นแต่เป็นการปิดประกาศ ณ สถานที่ที่กำหนด	ไม่ เกิน 6 เดือน หรือ	ไม่ เกิน 10,000 บาท หรือปรับแห่งละ 1,000 บาท แต่ จำนวนใดจะ สูง กว่า กัน หรือทั้งจำทั้งปรับ	-

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
64 วรรค สอง,121	เมื่อได้มีประกาศกำหนดที่เลือกตั้งแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดนำสิ่งพิมพ์ แผ่นประกาศ หรือสิ่งอื่นใด มาปิดหรือแสดงไว้ภายในที่เลือกตั้ง เว้นแต่เป็นการดำเนินการ ตามคำสั่งของผู้อำนวยการการเลือกตั้ง ประจำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ในกรณีที่มีสิ่งพิมพ์ แผ่นประกาศ หรือสิ่งอื่นใด ปิดหรือแสดงไว้ภายในที่เลือกตั้งอยู่ก่อน หรือในวันเลือกตั้ง อันเป็นการฝ่าฝืน วรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ทำลาย ปกปิด หรือนำออกไปไว้นอกที่เลือกตั้ง	ไม่เกิน 6 เดือน หรือ	ไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
81 วรรค หนึ่ง ,127	ห้ามมิให้ผู้ใดจ่าย แจก หรือให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจ มิให้ไปลงคะแนนเลือกตั้ง หรือกระทำการใด ๆ เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเลือกตั้ง ผู้ใดมีบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไปไว้ในความครอบครองโดยไม่มี	1-10 ปี หรือ	20,000 ถึง 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
	เหตุอันสมควร ในระหว่างวันประกาศให้มีการเลือกตั้ง ถึงวันถัดจากวันเลือกตั้ง ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำการตามวรรคหนึ่ง			
82,128	ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง หรือดเว้นไม่ลงคะแนนเลือกตั้ง ให้แก่ผู้สมัครใด ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนเป็นผู้รับหรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ถ้าได้แจ้งถึงการกระทำความผิดต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายก่อน หรือในวันเลือกตั้ง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ	ไม่เกิน 6 เดือน หรือ	ไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	
114	-ผู้ใดกระทำการอันเป็นเท็จ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าผู้สมัครผู้ใด กระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ -ถ้าการกระทำอันเป็นเท็จ เป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้สมัครนั้น ถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง หรือเพื่อไม่ให้มีการประกาศผล การเลือกตั้ง -ถ้าการกระทำอันเป็นเท็จนั้นเป็นการ	ไม่เกิน 2 ปี หรือ 5-10 ปี และ 7-10 ปี และ	ไม่เกิน 40,000 บาท และ 100,000 ถึง 200,000 บาท และ 140,000 บาท	5 ปี 10 ปี 20 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
	แจ้ง หรือให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง		ถึง 200,000 บาท และ	
2. ความผิดเกี่ยวกับการลงคะแนน และการนับคะแนน				
27 วรรค ส อ ง ,110	เป็นเจ้าพนักงานการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง พบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้แล้วไม่ดำเนินการกล่าวโทษ หรือดำเนินการตามอำนาจหน้าที่	1-10 ปี หรือ	20,000 ถึง 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
75,118	ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีสิทธิเลือกตั้ง หรือไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ในหน่วยเลือกตั้งนั้น ลงคะแนนเลือกตั้งหรือพยายามลงคะแนนเลือกตั้ง	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี
76 วรรค ห นั ง ,125	ห้ามมิให้ผู้ใดใช้บัตรที่มีใช้บัตรเลือกตั้ง ซึ่งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบให้ ลงคะแนนเลือกตั้ง	1-10 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	10 ปี
76 วรรค สอง,126	ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้ง ออกไปจากที่เลือกตั้ง เว้นแต่เป็นการกระทำตามอำนาจหน้าที่	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	5 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
77,126	ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อเป็น ที่สังเกตไว้ที่บัตรเลือกตั้ง เว้นแต่เป็น การกระทำตามอำนาจหน้าที่	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ	5 ปี
78,126	ห้ามมิให้ผู้ใดนำบัตรเลือกตั้งใส่ในหีบ บัตรเลือกตั้ง นอกจากการลงคะแนน เลือกตั้งตามปกติ	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ	5 ปี
79,126	ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ในบัญชี รายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อแสดงว่ามี ผู้มาแสดงตน เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง โดยผิดจากความจริง ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ อัน เป็นเหตุให้บัตรเลือกตั้งมีจำนวนผิด จากความจริง	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ	5 ปี
80,126	ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่ มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อ จัดวางหรือห่อหุ้มหีบห่อ มิให้ผู้มี สิทธิเลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้ง หรือเข้า ไป ณ ที่ลงคะแนนเลือกตั้ง หรือมิให้ ไปถึง ณ ที่ดังกล่าวภายใน กำหนดเวลาเปิดการลงคะแนน เลือกตั้ง	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ	5 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
86,125	นับแต่เวลาที่ได้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อการลงคะแนนเลือกตั้ง จนถึงเวลาที่ได้เปิดหีบบัตรเลือกตั้ง เพื่อการนับคะแนนเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายเปิดทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนแปลง ทำให้ไร้ประโยชน์หรือนำไปซึ่งหีบบัตรเลือกตั้ง บัตรเลือกตั้ง หรือเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี
89,118	ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ เพื่อให้บัตรเลือกตั้งที่อยู่ในสถานที่นับคะแนนเลือกตั้งมีจำนวนผิดจากความจริง	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี
91,118	ห้ามมิให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจงใจนับบัตรเลือกตั้ง อ่านบัตรเลือกตั้ง นับคะแนนเลือกตั้งหรือรวมคะแนนเลือกตั้ง ให้ผิดจากความจริง หรือกระทำการใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายให้บัตรเลือกตั้งชำรุด เสียหายหรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำการใดแก่บัตรเสีย เพื่อให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ได้หรือทำรายงานการเลือกตั้งผิดจากความจริง	1-10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
123	-ผู้ใดจงใจกระทำความผิดประการใด ๆ ให้บัตรเลือกตั้งชำรุด หรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำความผิดประการใด ๆ แก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ใช้ได้ -ถ้าผู้กระทำความผิด เป็นเจ้าพนักงาน ผู้ดำเนินการเลือกตั้ง	ไม่เกิน 1 ปี และ 1-10 ปี และ	ไม่เกิน 20,000 บาท และ 20,000 ถึง 200,000 บาท และ	5 ปี 10 ปี
124	ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง จนถึงเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งผู้ใดเปิดเผยให้ผู้อื่นทราบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใด มาลงคะแนนเลือกตั้ง หรือยังไม่มาลงคะแนนเลือกตั้ง เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษ แก่ผู้สมัคร	ไม่เกิน 1 ปี หรือ	ไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
125	จงใจขัดขวางมิให้มีการส่งหีบบัตรเลือกตั้ง หรือกระทำความผิดประการใด ๆ เพื่อให้การส่งหีบบัตรเลือกตั้งล่าช้า	1-10 ปี	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
3. ความผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง				
54 วรรค สอง,116	ห้ามมิให้ผู้สมัครใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่กำหนด	1-5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือปรับเป็นจำนวนสามเท่าของจำนวนเงินที่เกินจำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดประกาศกำหนดแล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่ากันหรือทั้งจำทั้งปรับ และ	5 ปี
55 วรรค หนึ่ง ,117	-ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้สมัครต้องยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายในการเลือกตั้งซึ่งรับรองความถูกต้อง พร้อมทั้งหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องครบถ้วน ตามความจริงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด	ไม่เกิน 2 ปี หรือ	ไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ	5 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
	-ข้อความในบัญชีรายรับ และรายจ่ายที่ได้ยื่นไว้ตามมาตรา 55 วรรคหนึ่งเป็นเท็จ	1-5 ปี และ	20,000 ถึง 100,000 บาท และ	5 ปี
56,99	ในกรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่ยื่นบัญชีรายรับและรายจ่ายตามมาตรา 55 วรรคหนึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีคำสั่งเพิกถอนผลการเลือกตั้ง ของผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้น และให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ สำหรับตำแหน่งที่ว่าง และให้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินค่าใช้จ่ายในการให้มีการเลือกตั้งใหม่	-	-	-
4. ความผิดอื่นๆ				
35,112	แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเท็จ	ไม่เกิน 6 เดือน	ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
43 วรรคหนึ่ง, 113	ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งโดยมิชอบ	ไม่เกิน 2 ปี หรือ ปรับ	ไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
58,119	-ห้ามมิให้ผู้สมัครจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้ง หรือนำกลับจากที่เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสาร หรือค่าจ้าง ซึ่งต้องเสียตามปกติ -ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้ง หรือนำกลับจากที่เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสาร หรือค่าจ้างซึ่งต้องเสียตามปกติ	1 – 5 ปี หรือปรับ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	5 ปี
60,118	ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่กระทำการใดๆ อันเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้สมัคร เว้นแต่เป็นการกระทำตามอำนาจหน้าที่	1 – 10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาท และ	10 ปี
81 วรรคสอง, 127	ห้ามมิให้ผู้ใดมีบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้อื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไปไว้ในครอบครอง โดยไม่มีเหตุอันสมควรในระหว่างวันประกาศให้มีการเลือกตั้งถึงวันถัดจากวันเลือกตั้ง	1 – 10 ปี หรือ	20,000 ถึง 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
107วรรคสาม,129	คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ส่งมอบเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และอำนวยความสะดวกแก่บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง	ไม่เกิน 2 ปีหรือ	ไม่เกิน 40,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ	-
109	ห้ามมิให้ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างผู้ใดขัดขวาง หน่วงเหนี่ยว หรือไม่ให้ความสะดวกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ได้บังคับบัญชา หรือลูกจ้าง	ไม่เกิน 1 ปีหรือ	20,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ	-
115	ห้ามมิให้กรรมการการเลือกตั้ง กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ จงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือกระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่เพื่อเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัคร หรือกระทำการหรือละเว้นกระทำการโดยทุจริตหรือประพฤตินิชอบในการปฏิบัติหน้าที่	1 – 10 ปี และ	20,000 ถึง 200,000 บาทและ	10 ปี

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

มาตรา	ข้อห้ามหรือข้อกำหนด	โทษจำคุก	โทษปรับ	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
130	ห้ามมิให้ผู้ใดขาย จำหน่าย แจกแจก หรือจัดเลี้ยงสุราทุกชนิดในเขตเลือกตั้งในระหว่างเวลา 18.00 นาฬิกาของวันก่อนวันเลือกตั้งหนึ่งวันจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง	ไม่เกิน 6 เดือน หรือ	ไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	-
131	ห้ามมิให้ผู้ใดเล่นหรือจัดให้มีการเล่นการพนันขั้นต่อใดๆ เกี่ยวกับผลของการเลือกตั้ง	1 – 5 ปี หรือ	20,000 ถึง 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ	5 ปี
132	ห้ามมิให้ผู้ใดบังคับ ชู่เจี๋ย ขัดขวาง หน่วงเหนี่ยว หรือกระทำความผิดประการใดๆ อันเป็นการทำให้ผู้อื่นเสียสิทธิหรือไม่สามารถไปสมัครเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้	1 – 5 ปี และ	20,000 ถึง 100,000 บาท และ	5 ปี

ที่มา : พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

จากความผิดตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ผู้เขียนได้จำแนกประเภทของความผิดเป็นความผิดที่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน และความผิดที่ไม่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน ดังนี้

(1) ความผิดที่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน เป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดพฤติการณ์แห่งการกระทำแล้วมิได้เกี่ยวข้องกับผู้ได้รับเลือกตั้งหรือมิได้เป็นเหตุสำคัญที่จะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง เช่น การคิดป้ายโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งในที่ของเอกชน หรือของราชการโดยไม่ได้รับอนุญาตที่พบว่าในข้อเท็จจริงเมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครจะว่าจ้างผู้รับจ้างไปดำเนินการติดตั้งป้ายโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งให้ โดยบางครั้ง

⁵ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 97

ผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ไม่ทราบว่ามีผู้รับจ้างไปติดป้ายโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งที่ใดบ้าง หรือกรณีย้ายบุคคลเข้ามาในทะเบียนบ้านอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 มาตรา 43 อย่างชัดเจน มีการย้ายเข้ามาจำนวน 2-3 คน แต่ปรากฏผลต่างคะแนนเลือกตั้งของผู้ร้องและผู้ถูกร้องต่างกันมากเป็นจำนวนหลักร้อยหรือหลักพันคะแนน⁶ หรือกรณีกรรมการนับคะแนนวินิจฉัยบัตร หรือนับคะแนนผิดพลาดโดยมิได้มีเจตนากระทำเพื่อเอื้อประโยชน์ หรือเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใด เป็นต้น

(2) ความผิดที่ไม่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน เป็นความผิดที่เป็นความผิดร้ายแรงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในชุมชน และเป็นความผิดซึ่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ชัดเจนในการบัญญัติเพื่อให้การจัดการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ได้แก่ ความผิดฐานให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อันคำนวณเป็นเงินได้ ตามมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แต่อย่างไรก็ดี ความผิดในข้อนี้ หากปรากฏว่าในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นั้น ผู้ร้องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ก็สามารถนำเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนได้

ตารางที่ 3.3 วิเคราะห์ความผิดที่ควรหรือไม่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน

		หมายเหตุ
1. ความผิดที่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน	ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดพฤติการณ์แห่งการกระทำแล้ว มิได้เกี่ยวข้องกับผู้ได้รับเลือกตั้งหรือมิได้เป็นเหตุสำคัญที่จะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นได้รับเลือกตั้ง	
2. ความผิดที่ไม่ควรนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทโดยชุมชน	ชุมชน เป็นความผิดที่เป็นความผิดร้ายแรงกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และมีผลทำให้การจัดการเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม	

⁶ คำวินิจฉัยสั่งการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ 565/2553 วันที่ 20 เมษายน 2553

4) ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2550

ในการจัดการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาปรากฏว่ามีเรื่องร้องเรียน ร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ผู้ร้องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและ/หรือสำคัญผิดในข้อกฎหมาย และก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในชุมชนแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย ขาดความสามัคคีที่จะร่วมกันพัฒนาสังคม โดยส่วนรวม ประกอบกับกระบวนการจัดการเลือกตั้ง มีระยะเวลาให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาเพื่อมีคำสั่งในการจัดการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ภายใต้กรอบระยะเวลาตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 32 หรือพิจารณาหลังวันประกาศผลการเลือกตั้งไม่เกิน 1 ปี ตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 คณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2550 ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น โดยกำหนดให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย หรือดำเนินกระบวนการสมานฉันท์เมื่อมีการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งคือคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดรับคำร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสารบบเรื่องร้องคัดค้านทางธุรการแล้ว นอกจากจะดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2542 (ปัจจุบันแก้ไขเป็นระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554) แล้ว ถ้าผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าคำร้องคัดค้านดังกล่าวเป็นคำร้องที่คู่กรณีสำคัญผิดในข้อเท็จจริง หรือสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จัดทำความเห็นประกอบข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาว่าสมควรจะใช้กระบวนการสร้างความสมานฉันท์หรือไม่ ซึ่งหากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นสมควรที่จะใช้กระบวนการสร้างความสมานฉันท์ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จัดให้ผู้ร้องลงลายมือชื่อตกลงเข้าสู่กระบวนการสร้างความสมานฉันท์ และยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2550 นี้เป็นลายลักษณ์อักษร และถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นสมควรให้มีบุคคลภายนอกร่วมกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชิญบุคคลดังกล่าวเข้าร่วมพิจารณาด้วย ซึ่งหากผู้ร้องยอมถอนคำร้อง หรือผู้ร้องไม่ประสงค์ให้พิจารณา

เรื่องคัดค้านต่อไป ถือว่าสิ้นสุดกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ ให้จำหน่ายเรื่องคัดค้านออกจากสารบบ

การสำคัญผิดในข้อกฎหมาย คือ การที่ผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายกำหนด เช่น

ก) ผู้สมัครปราศรัยหาเสียงว่าถ้าได้รับเลือกตั้ง จะจัดหางบประมาณเป็นค่าสงเคราะห์คนชราให้แก่ประชาชนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเดือนละ 500 บาท ทำให้ผู้ร้องเข้าใจว่าผู้สมัครคนดังกล่าวกระทำผิดโดยสัญญาว่าจะให้เงิน ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการหาเสียงในเชิงนโยบาย จึงไม่เป็นการกระทำผิดตามกฎหมายดังกล่าว

ข) มีผู้ร้องเรียนว่าผู้สมัครนายกเทศมนตรีรายหนึ่ง กระทำความผิดโดยกระทำการหลอกลวงหรือจูงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัคร กรณีจัดทำแผ่นโปสเตอร์หาเสียงโดยเสนอชื่อบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เป็นเลขานุการ ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่เป็นความผิดเพราะพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546 ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งเลขานุการนายกเทศมนตรีในเรื่องอายุไว้

ค) ผู้สมัครร้องเรียนว่าปลัดเทศบาลวางตัวไม่เป็นกลางโดยไปรื้อถอนป้ายหาเสียงของตนซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่าป้ายหาเสียงนั้นติดตั้งอยู่นอกเขตที่ประกาศให้เป็นสถานที่เพื่อปิดประกาศ โฆษณา หาเสียงการกระทำของปลัดเทศบาลไม่เป็นความผิดตามมาตรา 60 ของพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 เนื่องจากเป็นการกระทำในอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

การสำคัญผิดในข้อเท็จจริง คือ ข้อเท็จจริงนั้นไม่มีอยู่จริงแต่ผู้กระทำเข้าใจผิดว่ามีอยู่จริง เช่น

1. ทางราชการได้นำสิ่งของเครื่องนุ่งห่มมาแจกให้กับประชาชนที่ประสบภัยหนาว ในขณะที่นั้นมีผู้สมัครอยู่ในบริเวณที่ทำการแจกสิ่งของด้วย ทำให้ผู้ร้องเข้าใจว่าผู้สมัครคนดังกล่าวเป็นผู้นำสิ่งของมาแจก

2. มีการจัดมหรสพโดยใช้สนามกีฬาของโรงเรียนประจำตำบลและวงดนตรีที่ทำการ แสดงอยู่นั้นเป็นของผู้สมัครซึ่งมีอาชีพเป็นเจ้าของวงดนตรีที่ได้รับการว่าจ้างมาแสดง ทำให้ผู้ร้องเข้าใจว่าผู้สมัครคนดังกล่าวกระทำผิด

5) ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554

เมื่อมีเรื่องร้องคัดค้านเกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้น ในการดำเนินการเพื่อให้การเลือกตั้ง เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เกิดความยุติธรรมขึ้น

แก่คู่กรณี ทั้งผู้กระทำผิด และผู้เสียหาย หรือกล่าวได้ว่าระเบียบนี้คือ “วิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง” นั่นเอง บทบัญญัติของระเบียบ นอกจากจะบัญญัติเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดีเลือกตั้ง แล้ว ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการถอนคำร้อง โดยกำหนดให้ผู้ร้องสามารถยื่นหนังสือขอถอนคำร้องที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ก่อนคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนคำร้องนั้นตามระเบียบนี้ กำหนดให้เป็นดุลยพินิจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งอนุญาตให้ผู้ร้องถอนคำร้อง ก็ถือว่าเป็นการยุติเรื่องร้องคัดค้านดังกล่าวทันที

3.1.2 การดำเนินคดีเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

ในการดำเนินคดีเลือกตั้งท้องถิ่น จะมีระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นกลไกในระบบความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อความซื่อสัตย์สุจริตของกระบวนการเลือกตั้ง ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งสามารถประกาศให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ หรือแก้ไขการกระทำที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ผิดกฎหมาย โดยผ่านการร้องคัดค้าน และสามารถลงโทษผู้กระทำผิด การร้องคัดค้านการเลือกตั้งคือการร้องเรียนโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้เสียกับการเลือกตั้งว่าสิทธิการเลือกตั้งของตนถูกละเมิด คำร้องคัดค้านเหล่านี้มีลักษณะเป็นการแก้ไขเยียวยา ที่ช่วยเป็นหลักประกันว่าการเลือกตั้ง นั้น เป็นไปตามกฎหมาย ว่าความบกพร่องหรือผิดปกติดันอาจเกิดขึ้นนั้น ได้รับการพิจารณา เปลี่ยนแปลง ยกเลิกหรือแก้ไข และว่าสิทธิเลือกตั้งใด ๆ นั้น ได้รับการฟื้นฟู⁷

ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้ง ยังคุ้มครองความถูกต้องตามกฎหมายของกระบวนการเลือกตั้ง โดยใช้กลไกทัชชะกรรมาที่ลงโทษไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่กระทำการละเมิด หรือบุคคลที่ดูแลรับผิดชอบมิให้เกิดการละเมิดขึ้น การลงโทษเช่นนี้เป็นไปตามการบังคับใช้กฎหมายปกครองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดบทลงโทษ หรือกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการแก้ไขเยียวยา และ/หรือการลงโทษ ระบบยุติข้อพิพาทในการเลือกตั้งควบคุมดูแลระบบการเลือกตั้งสร้างความมั่นใจว่าการเลือกตั้งดำเนินไปตามหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือตัวบทกฎหมาย

การกระทำความผิดอาญาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการละเมิดทางปกครอง เป็นการกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ที่รวมถึงการกระทำ หรือละเว้นการกระทำที่มีโทษทางอาญา และ/หรือโทษทางปกครอง การกระทำความผิดอาญาอาจมีโทษ

⁷ สกฤต สื่อทรงธรรม. (2554). *ความเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง*. หน้า 22

ทั้งทางอาญาและทางปกครอง ในขณะที่การละเมิดทางปกครอง เช่นการกระทำหรือการละเว้น การกระทำโดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์ หัวหน้าพรรคการเมือง หรือองค์กรด้านสื่อ ไม่ถือเป็นการกระทำความผิดอาญา ซึ่งการละเมิดในลักษณะดังกล่าว ก็เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะทำการสืบสวนสอบสวนและลงโทษ ผู้กระทำการละเมิด อันเป็นการใช้อำนาจลงโทษทางปกครอง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง หากมีการร้องว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ซึ่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กำหนดให้การดำเนินกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการไว้ 2 ส่วน ได้แก่

1) การพิจารณาเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งชดใช้ค่าเสียหายในการจัดการเลือกตั้งใหม่

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำร้องคัดค้านว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือมีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งชดใช้ค่าเสียหายในการจัดการเลือกตั้งใหม่ อันถือได้ว่าการดำเนินการในส่วนนี้เป็นการดำเนินการในเชิงคำสั่งทางปกครอง ใช้อำนาจเหมือนศาลปกครอง โดยหากเป็นกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง คำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด กรณีหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หากเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งกรณีนี้คำพิพากษาศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ เป็นที่สุด

2) การลงโทษทางอาญา

เมื่อมีการวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หรือมีคำพิพากษาศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ ว่ามีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งในกรณีหลังประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วหากความผิดที่กระทำตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือตามคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ ดังกล่าวนั้น มีบทบัญญัติที่มีโทษทางอาญาด้วย ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เสนอพนักงาน

อัยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลยุติธรรม อันเป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปนั่นเอง

3.1.3 ขั้นตอนการพิจารณาเรื่องร้องเรียน ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554

ในการควบคุมจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2554 กำหนดวิธีการร้องเรียนการเลือกตั้ง การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องเรียน โดยมีขั้นตอนดังจะกล่าวต่อไปนี้

การร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น

เมื่อมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นเกิดขึ้น คู่กรณีสามารถนำความขัดแย้งดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยควบคุมวิธีการหาเสียงเลือกตั้งและควบคุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่นให้เป็นไปตามจำนวนค่าใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น หากผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น หรือผู้ใดกระทำการหาเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งได้แก่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสืบสวนสอบสวน และวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องร้องเรียนดังกล่าวได้ โดยดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554 ซึ่งคำวินิจฉัยสั่งการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครอง แต่เป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งในการให้ความยุติธรรมในคดีเลือกตั้งท้องถิ่น นั้น เรียกได้ว่าเป็น “กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง” และแบ่งกระบวนการต่างๆ ออกเป็น 4 กระบวนการดังนี้⁸

ก) การสืบสวนสอบสวน

1. การสืบสวนสอบสวน เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งใดยื่นคำร้องที่สำนักงานคณะกรรมการ

⁸ สมพล พงษ์พิพัฒน์. (2553). “กระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง.” 12 ปี กกต.ข้ามพันวิกฤตเพื่อการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม. หน้า 55-63

การเลือกตั้งประจำจังหวัดที่เหตุแห่งการร้องได้เกิด หรืออ้างว่าหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในจังหวัดนั้น⁹ ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรับคำร้องดังกล่าวไว้เป็นเรื่องคัดค้านแล้ว ให้มอบเรื่องให้คณะกรรมการสืบสวนสอบสวนดำเนินการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานโดยพลัน และให้ผู้ว่าการการเลือกตั้งประจำจังหวัดรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทราบ

2. การแจ้งข้อกล่าวหาและให้โอกาสชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน หากเรื่องคัดค้านการเลือกตั้ง ซึ่งคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานแล้ว เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้ง หรือมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สันนิษฐาน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำ หรือรู้ว่ามีกระทำความดังกล่าวแต่ไม่ดำเนินการเพื่อระงับการกระทำนั้น หรือได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ซึ่งจะมีผลให้มีการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง เพิกถอนผลการเลือกตั้ง เลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ ให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ถูกกล่าวหา ให้แจ้งข้อกล่าวหา หรือแจ้งเหตุแห่งการร้องแก่บุคคลนั้น¹⁰ เพื่อให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสดำเนินการชี้แจงข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐาน โดยมาให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนหรือชี้แจงเป็นหนังสือก็ได้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 เมื่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนเห็นว่า การสืบสวนสอบสวนตามประเด็นคำร้องสิ้นกระแสความแล้ว ให้จัดทำรายงานการสืบสวนสอบสวน เสนอผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เพื่อมีความเห็นต่อทำรายงานการสืบสวนสอบสวนเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อไป

3. การเสนอความเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับสำนวนการสืบสวนสอบสวนพร้อมรายงานการสืบสวนสอบสวนจากผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะประชุมพิจารณาสำนวนการสืบสวนสอบสวนดังกล่าว ซึ่งอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ หากไม่สั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม ก็จะจัดทำความเห็นเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

⁹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2554

ข้อ 12

¹⁰ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2554.

ข้อ 31

ข) การวิเคราะห์สำนวนและเสนอความเห็น เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้ง ขั้นตอนที่สอง ซึ่งเป็นเรื่องการวิเคราะห์ความถูกต้องครบถ้วนของสำนวนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง และเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีการดำเนินการ 2 ส่วนดังนี้

1. เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554 ข้อ 40 ให้เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ทำความเข้าใจในสำนวนที่คณะกรรมการสืบสวนสอบสวนและคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้ทำการสอบสวนและมีความเห็นแล้ว โดยเลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะตรวจวิเคราะห์สำนวนว่าการจัดทำสำนวนตั้งแต่การตรวจคำร้อง การส่งรับคำร้อง การสืบสวนสอบสวน การแจ้งข้อกล่าวหา และการมีความเห็นในสำนวนเป็นไป โดยถูกต้องครบถ้วนและชอบด้วยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องหรือไม่ หากดำเนินการไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น แจ้งข้อกล่าวหาผู้ถูกร้องที่เสนอความเห็นให้มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ครบทุกคน หรือสอบสวนพยานผู้รับเงินซื้อเสียงเลือกตั้งไม่ครบทุกคน เป็นต้น เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะส่งสำนวนคืนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดดำเนินการให้ถูกต้อง เพื่อให้สำนวนมีความสมบูรณ์มากที่สุด หากสำนวนเรื่องคัดค้านมีความสมบูรณ์ทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะทำความเข้าใจในสำนวน และเสนอสำนวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป เว้นแต่ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้งไว้ เลขานุการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องเสนอสำนวนต่อคณะอนุกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง เพื่อพิจารณามีความเห็นก่อน¹¹ แล้วจึงเสนอสำนวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2. คณะอนุกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง เป็นการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 มาตรา 104 ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการอัยการ ข้าราชการอื่น หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการดังกล่าว หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตามจำนวนที่เหมาะสม เป็นคณะกรรมการคณะหนึ่ง หรือหลายคณะตามความจำเป็นเพื่อช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสืบสวน รวมทั้งรับฟังคำชี้แจง หรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการ

¹¹ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ.2554

การเลือกตั้งได้ ปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง คณะละ 5 คน จำนวน 25 คณะ เป็นการแต่งตั้งตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554 ข้อ 52 และในระเบียบดังกล่าว ข้อ 62 กำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอสำนวนการสืบสวนสอบสวนพร้อมความเห็นต่อคณะกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้งก่อนเสนอสำนวนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง มีอำนาจสั่งให้สืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หรือให้แจ้งข้อกล่าวหาผู้ถูกร้องได้ เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้งได้พิจารณาความเห็นในสำนวนเรื่องคัดค้านเสร็จแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็จะเสนอสำนวนเข้าสู่การพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

ค) การพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด เป็นกระบวนการยุติธรรมในคดีเลือกตั้งขั้นที่สาม โดยเมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้งได้พิจารณาและมีความเห็นในสำนวนแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งจะพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องคัดค้านดังกล่าว แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. วินิจฉัยชี้ขาดก่อนประกาศผลเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาสำนวนการสอบสวนเรื่องคัดค้านแล้ว เห็นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือสั่งให้นับคะแนนใหม่ หรือสั่งให้ดำเนินคดีอาญาแล้วแต่กรณี แก่ผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น การพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องคัดค้านของคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนประกาศผลเลือกตั้งเป็นที่สุด ตามบทบัญญัติมาตรา 239 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

2. มีความเห็นหลังประกาศผลการเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้ใดกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจัดทำคำร้องและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีเพื่อวินิจฉัย¹²

ง) การวินิจฉัยและมีคำสั่ง ศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง¹³ โดยกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัคร

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 239 วรรคสองและวรรคสี่

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 และมาตรา 239

รับเลือกตั้งผู้ใด คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องจัดทำคำร้องและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีเพื่อวินิจฉัย

3.2 การระงับข้อพิพาทโดยชุมชนและการระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งต่างประเทศ

ในต่างประเทศนั้น ได้มีการนำหลักการและแนวคิดการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนมาใช้ ซึ่งผู้เขียนพบว่า เกิดผลดีในการระงับข้อพิพาทในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดความสงบสุขในชุมชน ลดความขัดแย้ง ซึ่งแนวคิดการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าว ในต่างประเทศได้นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีเลือกตั้ง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.2.1 ประเทศฟิลิปปินส์

การระงับข้อพิพาทกันโดยชุมชนของฟิลิปปินส์มีดำรงอยู่แล้วในสังคมชุมชนของฟิลิปปินส์ โดยมีพลังชุมชนที่เข้มแข็งทำให้รัฐบาลต้องตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นจึงได้ตั้งสภาคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นเพื่อดูแลจัดการคนในท้องถิ่นกันเองจนกระทั่งออกกฎหมายเพื่อรับรองและกำหนดรูปแบบการระงับข้อพิพาทกันในชุมชนท้องถิ่นเดียวกัน

1) ประวัติความเป็นมาและสภาพสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน

ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic of the Philippines) เป็นประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก มีพื้นที่ 298,170 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 84.5 ล้านคน แบ่งการปกครองเป็น 14 เขต รวม 76 จังหวัด และ 60 เมืองรูปแบบการปกครองเป็นการปกครองและสาธารณรัฐมีประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยดำรงตำแหน่งสมัยละ 6 ปี รัฐธรรมนูญที่ใช้ในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1987 ระบบกฎหมายของฟิลิปปินส์เป็นระบบประมวลกฎหมายโดยมีรากฐานมาจากกฎหมายสเปน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายแพ่งสเปน 1889

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจากประเทศสเปนและสหรัฐอเมริกาไว้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะเคยเป็นอาณานิคมของประเทศทั้งสองมาเป็นเวลานาน ในขณะที่ตกเป็นเมืองขึ้นของสเปน ฟิลิปปินส์ได้รับวัฒนธรรมต่าง ๆ มาไว้เป็นส่วนมาก เช่นการจัดระบบชนชั้นทางสังคม และการจัดระบบการศึกษา เป็นต้น สเปนปกครองฟิลิปปินส์อย่างไม่เป็นธรรม ทำให้ผู้มีการศึกษาส่วนหนึ่งของฟิลิปปินส์ลุกฮือขึ้นต่อต้านเพื่อแสวงหาความยุติธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา จนในที่สุดก็ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกาอีกวาระหนึ่ง จากการครอบครองของสหรัฐฯ นี้เองทำให้ลักษณะสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของฟิลิปปินส์

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ได้ดำเนินการจัดระบบการศึกษาเสียใหม่โดยให้นักเรียนทุกคนเข้าเรียนภาคบังคับในชั้นปีที่ 1-6 ยุบชั้นปีที่ 7 เดิม พร้อมกันได้จัดตั้งโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ และโรงเรียนของนิการโปรแตสแตนท์ ซึ่งในสมัยที่ยังอยู่ภายใต้การปกครองของสเปนจะมีเพียงโรงเรียนของนิการแคทอลิกเท่านั้น นอกจากนี้สหรัฐยังได้เข้าควบคุมการค้าต่างประเทศและภาษีของฟิลิปปินส์ในปี 1909 รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกพระราชบัญญัติ Payne Aldrich Tariff act โดยให้สหรัฐฯ และฟิลิปปินส์ดำเนินการค้าได้อย่างเสรีและเท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากฟิลิปปินส์ได้ส่งสินค้าส่วนใหญ่ไปขายในสหรัฐฯ ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดราคาสินค้าของฟิลิปปินส์อีกด้วย

สิ่งที่สหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ก็คือปัญหาไม่มีที่ดินทำกินของประชาชน ปัญหาความยุติธรรมของการกระจายรายได้และปัญหาการว่างงาน ทำให้ประชาชนเริ่มไม่พอใจต่อการปกครองของสหรัฐฯ และได้ก่อนการจลาจลขึ้นในแถบลูซอนและมินดาเนา สหรัฐฯ ก็ทราบดี และได้ดำเนินการเตรียมให้ฟิลิปปินส์เป็นเอกราช จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นลง ฟิลิปปินส์จึงได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นก็ตามฟิลิปปินส์ก็ยังคงอาศัยความช่วยเหลือทางการเงินและเศรษฐกิจจากสหรัฐฯ อยู่ และแม้ภายหลังจากที่ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชแล้ว ก็ยังดำเนินการปกครองประเทศตามแบบสหรัฐฯ เป็นส่วนใหญ่ มีเฉพาะระดับหมู่บ้านซึ่งใช้สภาประชาชน (Barangay) ตามการปกครองแบบเดิมของฟิลิปปินส์

เนื่องจากฟิลิปปินส์ประสบปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตลอดเวลาที่เป็นเอกราช ประกอบกับชนชั้นปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงทำให้ประชาชนแสดงความไม่พอใจด้วยการประท้วงและเดินขบวนต่อต้านความยุติธรรมต่าง ๆ ในสังคม เหตุการณ์ลุกลามขึ้นในปี 1971-1972 เพราะขณะนั้นเกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในฟิลิปปินส์ และหน่วยคอมมิวนิสต์ NPA (New People's army) เข้าแทรกแซง จนรัฐบาลใช้เป็นข้ออ้างในการประกาศใช้กฎอัยการศึกในเดือนกันยายน ค.ศ. 1972 หลังจากนั้นจนถึงปัจจุบันฟิลิปปินส์ก็เข้าสู่ยุค “สังคมใหม่” ซึ่งรัฐบาลได้เร่งรัดพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมก็ยังมีจนถึงปัจจุบัน¹⁴

ชาวฟิลิปปินส์อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ มีสังคมที่ใกล้ชิดกับญาติพี่น้องและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชนชั้นในสังคมแบ่งออกเป็น 3 ชนชั้น เช่นเดียวกับคนไทย คือ ชนชั้นต่ำซึ่งมีมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ประกอบด้วย คนงานในโรงงาน ชาวนา ชาวประมง และเสมียนพนักงานในบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ชนชั้นกลางมีมากกว่าหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมดประกอบด้วย นักธุรกิจ พ่อค้า ชาวนาที่มีที่ดินขนาดย่อมเป็น

¹⁴ สีดา (เจตีย์) สอนศรี. (2520). ฟิลิปปินส์: การเปลี่ยนแปลงการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (ตั้งแต่สมัยก่อนเป็นอาณานิคม – ปัจจุบัน). หน้า 1-93

ของตนเอง ข้าราชการ และครู ส่วนชนชั้นสูงส่วนใหญ่เป็นนายทุน นายธนาคาร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ประชากรสามในห้าอาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบทประกอบอาชีพทำการเกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ สตรีส่วนใหญ่ยังอยู่ในท้องถิ่นชนบท ช่วยเหลือครอบครัวทำเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และประมง สภาพสังคมของฟิลิปปินส์มีความแตกต่างกันมากระหว่างคนรวย คนจนได้ไปสู่ชนบทไม่ถึง ทำให้เกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมและปัญหาอาชญากรรม

ประเทศฟิลิปปินส์ได้ยอมรับการประណอมข้อพิพาทเป็นจารีตประเพณีอย่างหนึ่ง ผู้นำอาวุโสและผู้นำหมู่บ้านจะเป็นผู้ประណอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีสถาบันศาลเกิดขึ้นแล้วก็ตาม ประชาชนบางส่วนก็ยังคงนิยมวิธีการประណอมข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการกว่าการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล¹⁵

2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนของประเทศฟิลิปปินส์

การระงับข้อพิพาทโดยการประណอมข้อพิพาทโดยชุมชนในฟิลิปปินส์เกิดขึ้นเนื่องจากคติลัทธิศาสนาทำให้คุณภาพของความยุติธรรมเสื่อมลง¹⁶ และประกอบกับการตั้ง “บารังเก” หรือคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นทั่วประเทศ ทำให้มีการพิจารณาถึงกับที่จะให้แต่ละท้องถิ่นระงับข้อพิพาทของคนในพื้นที่หรือชุมชนเดียวกันด้วยตนเอง ส่งผลให้ประธานาธิบดี เฟอร์ดินาน มาร์คอส (Ferdinand E. Marcos) ออกคำสั่งที่ 1508 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 1976 เรียกว่า Katarungang Pambarangay Law ซึ่งเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งระบบการประណอมข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านขึ้น การปฏิบัติงานตามคำสั่งนี้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของกระทรวงรัฐบาลท้องถิ่นโดยมีอำนาจในการออกกฎหมายและระเบียบร่วมกับรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ซึ่งก็กฎระเบียบที่ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมครอบคลุมถึงการดำเนินการประណอมข้อพิพาทในชุมชน โดยการประណอมข้อพิพาทของฟิลิปปินส์ทั่วทั้งประเทศกว่า 40,000 หมู่บ้าน การระงับข้อพิพาทในชุมชนโดยการประណอมข้อพิพาทของฟิลิปปินส์นั้นมีลักษณะเป็นการประណอมข้อพิพาทที่ดำเนินการโดยภาครัฐส่งเสริมให้มีการจัดตั้งการใช้การประណอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านโดยมีกฎหมาย ระเบียบแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศ และสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่ว่า เพื่อพัฒนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตประเพณีของชาวฟิลิปปินส์และสถาบันครอบครัวในฐานะและระเบียบทางสังคม¹⁷

¹⁵ สุภัทรา กรอุไร. (2543). *การประណอมข้อพิพาททางอาญา*. หน้า 36

¹⁶ ปริญา นุญชู. (2533). *พนักงานอัยการกับงานประโมนข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน*. หน้า 8

¹⁷ แหล่งเดิม. หน้า 9

Lupong Tagapayapa หรือ Lupong เป็นหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาท โดยหลักก็จะมีผู้นำหมู่บ้านและสมาชิกผู้นำหมู่บ้านแต่งตั้งขึ้นในทุก 2 ปี มีจำนวนประมาณ 10-20 คน¹⁸ การระงับข้อพิพาทในกรณีผู้นำหมู่บ้านไม่สามารถระงับได้ คู่กรณีก็จะเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อ Lupong จำนวน 3 คน เรียกว่า Pangket มาดำเนินการระงับข้อพิพาท

3) วิธีการระงับข้อพิพาทโดยชุมชนของประเทศฟิลิปปินส์

กระบวนการในการระงับข้อพิพาทในชุมชนโดยการประนอมข้อพิพาทของฟิลิปปินส์ นั้น เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น คู่กรณีที่มีข้อพิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอข้อพิพาทไปยังผู้นำหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการประนอมข้อพิพาท ซึ่งข้อพิพาทที่จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทนั้นได้มีการกำหนดไว้ว่าเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นทั้งข้อพิพาททางแพ่งหรือทางอาญาในความผิดที่เป็นอาชญากรรม โดยธรรมชาติ ตามประมวลกฎหมายอาญา อาทิ การทารุณเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บ มาตรา 266 การลักทรัพย์ ในกรณีที่มูลค่าของทรัพย์ไม่เกิน p. 50.00 มาตรา 309 ทั้งที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้โดยส่วนใหญ่เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 1 ปี และปรับไม่เกิน p. 5,000.00 จึงสามารถนำเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยชุมชน และการรับรู้ข้อเท็จจริงก็เป็นสิ่งสำคัญรวมทั้งการตรวจสอบการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ดังนั้นคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทจึงมีอำนาจออกหมายเรียกคู่กรณีหรือพยานมาพบ หากคู่กรณีหรือพยานไม่ปฏิบัติตามก็จะถือว่าละเมิดอำนาจของคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทและจะถูกลงโทษโดยศาลจังหวัดหรือศาลเทศบาลของฟิลิปปินส์

วิธีการและขั้นตอนการประนอมข้อพิพาทตามกฎหมายของฟิลิปปินส์¹⁹

ผู้ที่ประนอมข้อพิพาทต้องเสนอคำร้องไปยังผู้นำหมู่บ้าน ภายในวันทำการถัดไปนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง ผู้นำหมู่บ้านจะเรียกให้คู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายมาพบต่อหน้าตนเพื่อประนีประนอมเรื่องที่พิพาทกันอยู่ ผู้นำหมู่บ้านมีเวลา 15 วัน นับจากวันที่พบกันครั้งแรกของคู่กรณี เพื่อประนอมข้อพิพาท ในระหว่างนี้ ผู้นำหมู่บ้านอาจเรียกคู่กรณีมาพบกันอีกได้ในกรณีที่มีการระงับข้อพิพาทเกิดผลสำเร็จ หากคู่กรณีไม่ปฏิเสธภายใน 10 วัน นับแต่วันที่การระงับข้อพิพาทเกิดผล การวินิจฉัยนั้นจะเกิดผลบังคับ และมีผลเช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาล แต่หากไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้นำหมู่บ้านอาจส่งกรณีพิพาทไปให้คณะกรรมการประนอมข้อพิพาท (Pangket) เพื่อทำการประนอม คณะผู้ประนอมประกอบด้วยสมาชิกปกติ จำนวน 3 คนและสมาชิกสำรองอีก 1 คน ซึ่งเลือกโดยความยินยอมของคู่กรณีหรือโดยการจับฉลากจากบรรดารายชื่อของสมาชิก คณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (Lupong) ผู้นำหมู่บ้านจะเป็นผู้กำหนดวันและเวลา

¹⁸ ปริญญญา บุญชู, เล่มเดิม, หน้า 9

¹⁹ Katarungang Pambarangay Law คูใน สุภัทรา กรอุไร, เล่มเดิม, หน้า 42-44

เพื่อให้คณะผู้ประνομมาทำการประชุมกันเพื่อประνομข้อพิพาทโดยจะแจ้งให้สมาชิกของคณะประโนมทราบรวมทั้งหมายเรียกคู่กรณีพร้อมทั้งพยานในการประชุม วันเวลาของการประชุมไม่ควรช้ากว่า 3 วัน จากวันที่ได้ตั้งขึ้น โดยสมาชิกของคณะผู้ประโนมจะทำการคัดเลือกผู้เป็นประธานและเลขานุการ คณะผู้ประโนมอาจจัดให้มีการประชุมขึ้นหลายครั้งเท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับประโนมมีระยะเวลา 15 วัน นับจากวันที่มีการประชุมคณะผู้ประโนมในกรณีที่มีการระงับข้อพิพาทประสบผลสำเร็จขึ้นหากคู่กรณีไม่ปฏิเสธใน 10 วัน ก็มีผลผูกพัน

หากความพยายามของคณะผู้ประโนมในการประνομข้อพิพาทไม่เป็นผลสำเร็จหลังจากที่ระงับการประโนมสิ้นสุดลงแล้วเลขานุการของคณะผู้ประνομข้อพิพาทระดับท้องถิ่นหรือคณะผู้ประโนมจะออกใบรับรองว่าการประνομไม่เป็นผลโดยให้ประธานของคณะกรรมการประโนมหรือประธานคณะผู้ประโนมลงนามเป็นพยาน ใบรับรองนี้เป็นสิ่งจำเป็นต้องมีเพื่อการนำกรณีพิพาทนั้นไปยื่นฟ้องร้องต่อศาล หรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เพื่อให้มีคำวินิจฉัยในการประνομข้อพิพาททางอาญานั้นห้ามมิให้คู่กรณีมีผู้ปรึกษาทางกฎหมายหรือตัวแทนเว้นแต่คู่พิพาทเป็นผู้เยาว์หรือไร้ความสามารถ เหตุผลที่ห้ามก็เพื่อให้การระงับข้อพิพาทมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยอาศัยสมมติฐานที่ว่าความช่วยเหลือหรือการแทรกแซง โดยที่ปรึกษากฎหมายหรือตัวแทนจะลดโอกาสในการประνομข้อพิพาทได้สำเร็จ โดยทฤษฎีแล้วเมื่อคู่กรณีได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก จะก่อให้เกิดความเป็นปฏิกิริยาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้การระงับข้อพิพาทยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น

เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ข้อตกลงทุกอย่างต้องบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย โดยมีประธานกรรมการประโนมหรือหัวหน้าคณะผู้ประโนมเป็นผู้ลงนามเป็นพยานแล้วแต่กรณี ซึ่งการประνομข้อพิพาทนั้นเป็นเงื่อนไขที่จะต้องดำเนินการก่อนจึงจะนำคดีมาฟ้องกันได้ คดีที่อยู่ในอำนาจของสภาคณะกรรมการประνομข้อพิพาทของหมู่บ้านโดยหลักไม่อาจที่จะนำมาฟ้องในศาลหรือในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเพื่อให้ทำการพิพากษาชี้ขาดได้ เว้นแต่ว่าคู่กรณีได้มาเผชิญหน้ากันต่อหน้าประธานคณะกรรมการประνομข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน หรือต่อหน้าหัวหน้าคณะผู้ประโนมแล้วปรากฏว่าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถระงับข้อพิพาทได้สำเร็จ

ในทางปฏิบัติข้อพิพาทที่อยู่ภายในขอบเขตของระบบการประνομพิพาทระดับหมู่บ้านต้องนำไปสู่ผู้นำหมู่บ้านก่อนเพื่อให้ประνομข้อพิพาทไม่สำเร็จค่อยส่งต่อให้คณะผู้ประโนมและอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่องดูแลของคณะกรรมการประνομข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน อำนาจการควบคุมคณะผู้ประโนมกระทำโดยผู้นำหมู่บ้านในฐานะประธานของคณะกรรมการประνομข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน ซึ่งศาลจะเป็นผู้สอดส่องกำกับดูแลงานของคณะกรรมการประνομ

ข้อพิพาท โดยจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษากับผู้ประนอมในการหาหรือเกี่ยวกับปัญหา โดยติดต่ออย่างใกล้ชิดให้คำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายรัฐ คำสั่ง กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่ผู้ประนอมควรรู้ และคณะกรรมการประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้านจะมีการประชุมปกติเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างบรรดาสมาชิกและประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทฉันท์มิตรและเพื่อให้คณะผู้ประนอมมีส่วนร่วมกันในเรื่องสังเกตและประสบการณ์ในการทำให้การประนอมข้อพิพาทสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาพรวม คาทารุงกั๋ง พัมบารางไคย์ คือระบบการแก้ปัญหาข้อพิพาท ณ หน่วยที่เป็นพื้นฐานการเมืองและการเศรษฐกิจสังคมของรัฐ นั่นคือ ระดับบารางไคย์ หรือหมู่บ้าน ระบบนี้เป็นระบบยุติธรรมที่ยึดแนวทางของการปรึกษาหารือ (Consultation) การสานเสวนา (dialogues) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (mediation) หรือการประนีประนอม (conciliation) และการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างกันเอง (negotiation) ในกรณีที่มีความหวั่งกังวลในปัญหาร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่บรรลุข้อตกลงอย่างฉันท์มิตร แทนการไปต่อสู้กันทางกฎหมายอย่างยืดเยื้อในวันที่ 15 กรกฎาคม 2536 ศาลฎีกาหรือศาลสูงของฟิลิปปินส์ ยังได้มีหนังสือเวียนถึงผู้พิพากษา ว่าในการไต่สวนคดีที่มาจากหมู่บ้านก่อนดำเนินการกระบวนการฟ้องกันในศาลหรือต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ตามถือเป็นเงื่อนไขว่าทุกกรณีจะต้องผ่านกระบวนการประนีประนอมในหมู่บ้านก่อน

ความแตกต่างระหว่าง “กระบวนการคาทารุงกั๋ง พัมบารางไคย์ ที่ใช้ในหมู่บ้าน” กับ “กระบวนการในศาลยุติธรรม” ในฟิลิปปินส์ กระบวนการคาทารุงกั๋ง พัมบารางไคย์ ที่ใช้ในหมู่บ้านของฟิลิปปินส์ ไม่ใช่ทั้งการตัดสินพิพากษา โดยผู้พิพากษาศาลยุติธรรมหรือการใช้การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน แต่เป็นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่ตรงประเด็นและได้ผลดี เพราะมีการดำเนินการอย่างทันทีทันใดตรงไปตรงมา ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย รวดเร็ว นอกจากนั้นผลของข้อตกลงหรือการชดใช้ที่ตกลงกันในระบบนี้มีผลบังคับเช่นเดียวกับการตัดสินพิพากษาในศาล กระบวนการดังกล่าวทำให้คดีจำนวนมากที่อาจจะต้องล่าช้าเพราะกระบวนการทางยุติธรรมทางหลัก สามารถจบลงในระดับต่ำสุด คือระดับหมู่บ้านได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาโดยมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ตั้งใจที่จะลดความล่าช้าในศาล การกระทำผิดที่ต้องระวางโทษเกินหนึ่งปี หรือปรับเกินกว่าห้าพันเปโซจะไม่นำมาใช้ในการหาข้อตกลง แบบสมานฉันท์ที่สำคัญคือการใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (mediation) ซึ่งคู่กรณีเป็นผู้ร่วมกันหาทางออกหรือร่วมกันตัดสิน ผลจึงเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย

4) การระงับข้อพิพาทคดีเลือกตั้งในประเทศฟิลิปปินส์

ตามกฎหมายการเลือกตั้งของประเทศฟิลิปปินส์ มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Commision Of Election : COMELEC อ่านตามภาษาท้องถิ่นว่า โค มี เหล็ก)²⁰ เป็นองค์กรอิสระตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1940 เพื่อควบคุมเลือกตั้ง โดยมีจุดประสงค์ให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม เช่นเดียวกันกับคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศไทย โดย COMELEC ได้กำหนดวิธีการรณรงค์หาเสียง ที่เคร่งครัดขึ้นเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์และยุติธรรม อาทิเช่น การกำหนดขนาดโปสเตอร์ในการหาเสียง และผู้สมัครจะติดโปสเตอร์ได้เฉพาะสถานที่สาธารณะเท่านั้น ซึ่งการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในลักษณะนี้จะกระทำได้ไม่เกิน 90 วัน ส่วนการหาเสียงเลือกตั้งด้วยการแจกแผ่นพับและใบปลิวนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถกระทำได้ตลอดเวลา แต่ต้องระบุว่ากลุ่มใดหรือผู้ใดเป็นผู้สนับสนุนการทำแผ่นพับนั้นบ้าง นอกจากนี้ ยังห้ามมอมสิ่งของต่างๆ ที่ถือเป็นของกำนัล เช่น เสื้อมีด เป็นต้น

เมื่อมีการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หรือร้องคัดค้านผลการเลือกตั้ง ในกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ กล่าวว่าเรื่องร้องคัดค้านดังกล่าวจะถูกพิจารณาโดยศาลชำนาญพิเศษในการตัดสินคดีเลือกตั้ง ซึ่งจะทำหน้าที่ตัดสินเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง คุณสมบัติของสมาชิกสภา โดยทั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรจะแต่งตั้งกรรมการพิเศษที่จะมาทำหน้าที่ตัดสินคดีเลือกตั้งภายใน 30 วันหลังจากมีการเลือกตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภา โดยกรรมการพิเศษที่จะมาทำหน้าที่ตัดสินคดีเลือกตั้งจะมีกรรมการเป็นองค์คณะ ทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย สมาชิกจากศาลสูง²¹จำนวน 3 คน ที่ได้รับการแต่งตั้งจากหัวหน้าผู้พิพากษา (Chief Justice) และอีก 6 คนที่เหลือจะมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน ²² โดยกรรมการพิเศษที่ตัดสิน

²⁰ HALALAN 2010: การเลือกตั้งในฟิลิปปินส์ ตอนที่ 1: เครื่องนับคะแนนอัตโนมัติ PCOS. จาก <http://www.eastasiawatch.in.th/article.php?id=131> สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2556

²¹ ศาลสูงของประเทศฟิลิปปินส์ ประกอบด้วย ประธานศาลสูงและคณะผู้พิพากษาศาลสูง 14 คนศาลสูงมีอำนาจปลดประธานาธิบดีออกจากตำแหน่งได้ ถ้าหากไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน หรือป่วยไม่สามารถปกครองประเทศได้ รวมทั้งพิพากษาคดีข้อได้แย้งต่างๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี หรือกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประธานาธิบดีตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นยังพิจารณาคดีต่างๆ ที่มาจากศาลอุทธรณ์

²² เขียน นิรันดร์นุต ,ภคพงศ์ พหลโยธิน และวัชรวิภา ธิตินันท์. (2549). “การศึกษาเปรียบเทียบรัฐสภาของประเทศในภูมิภาคเอเชีย ศึกษากรณีสาธารณรัฐฟิลิปปินส์.” สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.หน้า 69

การเลือกตั้งนี้จะไม่เป็นส่วนหนึ่งของสภา แต่เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะมีอำนาจในการออกกฎระเบียบ ขึ้นมาควบคุมการดำเนินการในการตัดสินใจของตนเอง

การพิจารณาฟ้องร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งในฟิลิปปินส์มีหลายระดับ ดังต่อไปนี้²³

ก) ในระดับท้องถิ่น ให้ COMELEC เป็นผู้พิจารณาคดีในเบื้องต้น โดยมีแผนกกฎหมายของ COMELEC พิจารณา แต่ผู้สมัครอาจยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ข) ถ้าเป็นคดีการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับสมาชิกสภาล่าง²⁴ ก็ให้ส่งเรื่องผ่าน COMELEC ไปยังคณะตุลาการการเลือกตั้งสภาล่าง (Representative Electoral Tribunal) หรือศาลชำนาญพิเศษในการตัดสินคดีเลือกตั้ง ซึ่งเป็นคณะกรรมการพิจารณาตัดสินกรณีเลือกตั้งสภาล่าง ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน ได้รับการแต่งตั้งจากกรรมการแต่งตั้ง (Commission on Appointments) ประกอบด้วยสมาชิกสภาสูง 12 คน สมาชิกสภาล่าง 12 คน โดยให้เลือกกันเองทั้งสองสภาให้สมาชิกสภาสูงเป็นประธาน

ค) ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสภาสูง ก็ให้ COMELEC ส่งไปที่คณะกรรมการพิจารณาตัดสินกรณีเลือกตั้งสภาสูง (Senate Electoral Tribunal) หรือศาลชำนาญพิเศษในการตัดสินคดีเลือกตั้ง ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกา 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลที่เป็นนักกฎหมาย 3 คน โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน ได้รับการแต่งตั้งจากกรรมการแต่งตั้ง (Commission on Appointments) ประกอบด้วยสมาชิกสภาสูง 12 คน สมาชิกสภาล่าง 12 คน โดยให้เลือกกันเองทั้งสองสภาให้สมาชิกสภาสูงเป็นประธาน

²³ สิดา สอนศรี และคณะ. (2547). *การเลือกตั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ศึกษาเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย*. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 202

²⁴ รัฐสภาของฟิลิปปินส์ประกอบด้วย 2 สภาคือ สภาสูง (Upper House) มีสมาชิก 24 คน ได้รับการเลือกตั้งในระดับชาติทั่วประเทศ อยู่ในวาระ 6 ปี แต่มีการเลือกตั้งใหม่ทุก 3 ปี เฉพาะผู้ที่มีคะแนนอยู่ในอันดับที่ 13-24 และสภาล่าง (Lower House หรือ House of Representatives) มีสมาชิก 250 คน มาจาก Party List 50-52 คน และที่เหลือมาจากการเลือกตั้งในระดับเขต (จากจังหวัด อำเภอ เทศบาล หมู่บ้านหรือbarangay) อยู่ในวาระ 3 ปี ไม่เกิน 3 วาระติดต่อกัน

ง) ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี ให้ศาลฎีกาพิจารณาโดยตรง

ในการพิจารณาคดีเลือกตั้ง ไม่ว่า จะเริ่มต้นที่ศาลใด ผู้อุทธรณ์มีสิทธิยื่นฟ้องไปถึงศาลฎีกาได้ เพราะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีเลือกตั้งในบางครั้งล่าช้า ฝ่ายโจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ในบางรายจึงยุติการฟ้องร้องไปเอง

3.2.2 ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นประเทศในกลุ่มอาเซียน (: ASEAN : สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: The Association of South East Asian Nations)²⁵ มีเมืองหลวงคือกรุงจาการ์ตา มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย แบบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดีเป็นประมุข และเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร

1) คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Indonesian Electoral Commission หรือ Kamisi Pemilihan Umum: KPU) ก่อตั้งขึ้นตามมาตรา 22E ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ค.ศ.1945 เป็นรูปแบบของหน่วยงานอิสระ ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 22E (5) กำหนดไว้ว่า “คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติที่มีความเป็นอิสระมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งทั่วไป” กฎหมายเลขที่ 22 ค.ศ.2007 ว่าด้วยผู้จัดการเลือกตั้ง ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โครงสร้างของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติไปจนถึงระดับหน่วยเลือกตั้ง คุณสมบัติและกระบวนการสรรหากรรมการการเลือกตั้งในทุกระดับ โครงสร้างของสำนักงานเลขาธิการ และเรื่องงบประมาณ คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นหน่วยงานอิสระประกอบด้วยกรรมการที่มีความเป็นกลาง ไม่ขึ้นกับพรรคการเมืองหรือรัฐบาล และมีหน้าที่จัดการเลือกตั้งเพียงหน่วยงานเดียวตามที่กฎหมายกำหนด คณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับชาติ (จำนวน 7 คน) ระดับจังหวัด (จำนวน 5 คน) และระดับอำเภอ (จำนวน 5 คน) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี คณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับตำบล (จำนวน 5 คน) ระดับหมู่บ้าน (จำนวน 3 คน) และระดับหน่วยเลือกตั้ง (จำนวน 7 คน) ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับชาติ รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งทุกระดับโดยอาจมอบหมายอำนาจหรือความรับผิดชอบบางประการให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัดขึ้น

²⁵ ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2556,

ตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับอำเภอขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด พนักงานการเลือกตั้งระดับตำบลขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับอำเภอ พนักงานการเลือกตั้งระดับหมู่บ้านขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับอำเภอผ่านทางพนักงานการเลือกตั้งระดับตำบล เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับอำเภอผ่านทางพนักงานการเลือกตั้งระดับหมู่บ้าน

การเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มี 3 ประเภท²⁶ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติในระดับชาติและท้องถิ่น การเลือกตั้งประธานาธิบดี และการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งการเลือกตั้งทุกประเภทดังกล่าวจัดโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในฐานะที่เป็นหน่วยงานอิสระ คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีอำนาจในการออกกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง รวมทั้งบังคับใช้อำนาจทางปกครองของกฎหมายเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มีอำนาจและหน้าที่ที่สำคัญในกระบวนการเลือกตั้ง ดังนี้

- ก) กำหนดนโยบายการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น
- ข) การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ค) แบ่งเขตเลือกตั้ง
- ง) กำหนดว่าพรรคการเมือง และ/หรือผู้สมัครคนใดสามารถลงแข่งขันเลือกตั้งได้
- จ) กำหนดกรอบระยะเวลาและสถานที่สำหรับการหาเสียงเลือกตั้งด้วยการหาหรือร่วมกับผู้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
- ฉ) ออกกฎระเบียบและควบคุมกองทุนสำหรับการหาเสียงเลือกตั้ง
- ช) วางแผนในการให้บริการการเลือกตั้ง
- ซ) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในการเลือกตั้ง
- ฌ) ให้ข้อมูลที่สำคัญแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ฎ) ดำเนินการเรื่องลอจิสติกส์ของการเลือกตั้ง
- ฏ) รับรองผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง
- ฎ) บริหารจัดการ การลงคะแนนเลือกตั้ง การนับคะแนนเลือกตั้ง และการรวมผลคะแนนเลือกตั้ง

²⁶ ประพันธ์ นัยโกวิท. (2552). “การเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย.” 11 ปี กกต.การเรียนรู้ประชาธิปไตยเพื่ออนาคต. หน้า 124-126

ฐ) ประกาศและรับรองผลการเลือกตั้ง

2) หน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้งและคณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้ง

ตามกฎหมายเลขที่ 22 ค.ศ.2007 ว่าด้วยผู้จัดการเลือกตั้ง ได้กำหนดให้มีหน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้ง และคณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้ง ดังนี้

ก) หน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้งซึ่งติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไป (Badan Pengawas Pemilu:Bawaslu)

ข) คณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัด (Panitia Pengawas Pemilu Provinsi:Panwaslu Provinsi) ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดย Bawaslu เพื่อติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปในระดับจังหวัด

ค) คณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับอำเภอ/เทศบาล (Panitia Pengawas Pemilu Kabupaten/Kota:Panwaslu Kabupaten/Kota) ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดย Bawaslu เพื่อติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปในระดับอำเภอ/เทศบาล

ง) คณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับตำบล (Panitia Pengawas Pemilu Kacamatan:Panwaslu Kacamatan) ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดย Bawaslu เพื่อติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปในระดับตำบล

จ) การควบคุมดูแลการเลือกตั้งในพื้นที่ (Pengawas Pemilu Lapangan: Panwaslu Lapangan) ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดย Panwaslu Kacamatan เพื่อติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปในระดับหมู่บ้าน

ฉ) การควบคุมดูแลการเลือกตั้งในต่างประเทศ (Pengawas Pemilu Luar Negeri) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดย Bawaslu เพื่อติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการเลือกตั้งทั่วไปในต่างประเทศ

ช) สภากิตติมศักดิ์ (Dewan Kehormatan) เป็นกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับชาติและระดับจังหวัด รวมถึงหน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้งในการจัดการกับประเด็นการละเมิดแนวจริยธรรมในการบริหารจัดการเลือกตั้ง

3) การร้องเรียนการเลือกตั้งและการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือมีการละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดทางอาญาคือการกระทำที่เข้าข่ายลักษณะความผิดที่มีโทษจำคุก และ/หรือโทษปรับทางอาญา หรือความผิดทางปกครอง คือความผิดตามที่ระบุไว้ในกฎหมายเลือกตั้งแต่ไม่เข้าข่ายลักษณะที่มีโทษจำคุก และ/หรือโทษปรับ

พลเมืองสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง และผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง สามารถยื่นข้อร้องเรียนอันเกิดจากการกระทำความผิดในการเลือกตั้ง ต่อหน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้ง (Bawaslu) คณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัด (Panwaslu Provinsi) และผู้ควบคุมดูแลการเลือกตั้งในต่างประเทศ ภายหลังจากพิจารณา ทบทวนข้อร้องเรียนเรียบร้อยแล้ว หน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการ ควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัด จะวินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดทาง อาญาหรือทางปกครอง หากเป็นความผิดทางปกครองหน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้ง หรือ คณะกรรมการควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัด ก็จะรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้พิจารณาต่อไป

กรณีเป็นความผิดทางอาญา หน่วยงานควบคุมดูแลการเลือกตั้ง หรือคณะกรรมการ ควบคุมดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัด ก็จะรายงานต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และสำนักงานอัยการ สูงสุดแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Office of the Attorney General of the Republic of Indonesia) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาในศาล

3.2.3 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล²⁷ เป็นประเทศในเอเชียใต้ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ของเทือกเขาหิมาลัย ทิศเหนือติดกับแคว้นทิเบตของจีน ทิศใต้ติดกับอินเดีย ประกอบด้วยชนหลาย เชื้อชาติ มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 2,000 ปี โดยเริ่มจากชนเผ่า Kirates ในเขตหุบเขา กาฐมาณฑุ ต่อมาในราวคริสต์วรรษที่ 4 ตระกูลลิขณวี (Lichhavis) ได้ปกครองดินแดนแถบนี้ โดยได้รับอิทธิพลฮินดูและพุทธจากอินเดีย ประวัติศาสตร์เนปาลได้ปรากฏเด่นชัดขึ้นเมื่อราชวงศ์ มัลละ (Malla) ได้ปกครองพื้นที่ทางตะวันตกของเนปาล และหุบเขากาฐมาณฑุ (Kathmandu Valley) ทั้งหมดในพุทธศตวรรษที่ 18-21 ต่อมาราชอาณาจักรของราชวงศ์มัลละถูกแบ่งออกเป็น 3 อาณาจักรคือ กาฐมาณฑุ ภักตะปุระ ละลิตปุระ(ปะถุน) และกิริติปุระ (ราชอาณาจักร Bhadgaon และราชอาณาจักร Patan)

กษัตริย์แห่งราชวงศ์มัลละผู้ปกครองกรุงกาฐมาณฑุได้ให้การสนับสนุนในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ ต่อมามีการรณรงค์ในเรื่องการรวมชาติโดยกษัตริย์ปฤถวี นารายณ์ชาห์ มหาราช (King Prithvi Narayan Shah the Great) ในปี พ.ศ. 2311 ซึ่งพระองค์ทรงเป็นต้น ราชวงศ์ชาห์ในปัจจุบัน กษัตริย์ปฤถวี นารายณ์ ชาห์ มหาราชได้สถาปนาราชอาณาจักร Gorkha โดย รวบรวมอาณาจักรทั้งหมดของเนปาลเป็นอาณาจักรเดียว ต่อมาเนปาลได้รับชัยชนะ

²⁷ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2556,

ในการทำสงครามกับผู้รุกราน อาทียกฤษด้านอินเดีย และจีนทางด้านทิเบต ในช่วงนี้เนปาลปกครองโดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศในบรรดาศักดิ์ “รานะ” (Rana) ที่สืบทอดกันมาในตระกูล Shamsher ประมาณ 100 ปี ช่วงดังกล่าวกษัตริย์เป็นประมุขแต่เพียงในนามเท่านั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 อำนาจในการบริหารประเทศจึงกลับคืนมาสู่กษัตริย์อีกครั้งซึ่งในขณะนั้นคือ สมเด็จพระราชาธิบดีทริภูวัน (Tribhuvan) และขณะเดียวกัน พรรค Nepali Congress (NC) ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกในเนปาล กษัตริย์แห่งราชวงศ์ชาห์ได้ขึ้นครองราชย์ปกครองประเทศต่อจากราชวงศ์มัลละ

การปฏิวัติในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2493 เป็นการสิ้นสุดช่วงการปกครองโดยบรรดาศักดิ์รานะ ที่ปกครองประเทศเป็นระยะเวลา 104 ปี (พ.ศ. 2389-2493) หลังจากการล่มสลายของการปกครองโดยตระกูลของรานะในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494 เนปาลเริ่มให้ความสนใจกับระบอบการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย จากนั้นได้มีการนำการปกครองแบบรัฐสภาที่มีรัฐบาลผสมมาใช้ในปี พ.ศ. 2502 สมเด็จพระราชาธิบดีมเหศวรา (Mahendra) ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญ และได้จัดให้มีการเลือกตั้ง โดยมีนาย B.P. Koirala หัวหน้าพรรค NC ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในปี พ.ศ. 2505 ได้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดการปกครองให้เป็นระบบปंचायत (Panchayat System) หรือระบบรัฐสภาแบบสภาเดียวและไม่มีพรรคการเมือง

ช่วงต้นปี พ.ศ. 2533 มีการชุมนุมประท้วงและก่อการจลาจลเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยแบบมีพรรคการเมืองหลายพรรค (Multi-Party System) โดยมีการแทรกแซงจากชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอินเดีย เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2533 สมเด็จพระราชาธิบดีฟีเรนทรา บิรั บิกรัม ชาร์เทพ (Birendra Bir Bikram Shah Dev) ทรงประกาศยกเลิกข้อห้ามที่มีให้พรรคการเมืองและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533 โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 รัฐสภานเนปาลได้ผ่านกฎหมายที่จะเปลี่ยนเนปาลเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตย โดยมีผลหลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2551

ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 รัฐบาลเนปาลประกาศยกเลิกระบอบกษัตริย์ สถาปนาสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยขึ้น โดยกำหนดให้ชฎาเนนทระและพระบรมวงศานุวงศ์ต้องเสด็จออกจากพระราชวังภายใน 15 วัน และกำหนดให้วันที่ 28-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 เป็นวันหยุดราชการ

ในปัจจุบันเนปาลเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ มีนายราม บารัน ยาดฟ เป็นประธานาธิบดีคนแรก (พ.ศ.2552) จากการลงคะแนนเสียงของสภาร่างรัฐธรรมนูญ 308 เสียง และนายศิรีชา ปราสาท โกอิราละ อดีตรักษาการประมุขแห่งรัฐทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีต่อไป จนกว่าจะมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่อันนำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ลัทธิเหมา หรืออดีตกลุ่มกบฏ ลัทธิเหมา ซึ่งมีนายประจันดา เป็นผู้นำ

1) คณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตย²⁸

เมื่อการก่อความไม่สงบของกลุ่มกบฏเหมาสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดต่างเห็นพ้องต้องกันว่า จำเป็นต้องมีคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดใหม่รวมทั้งจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นโดยเร็ว ดังนั้นคณะมนตรีแห่งรัฐธรรมนูญจึงเดินหน้า และเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสมที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการการเลือกตั้งต่อรัฐบาล โดยผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจะต้องผ่านการพิจารณาจากทั้งรัฐสภาและการทำประชาพิจารณ์ก่อนที่จะเสนอกลับเข้ามาให้รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเนปาล เป็นหน่วยงานอิสระประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน และกรรมการการเลือกตั้งอีก 4 คน กระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เปิดรับคำปรึกษา และความคิดเห็นอย่างกว้างขวางส่งผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งชุดนี้มีความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นที่ยอมรับของสังคม

กระบวนการแต่งตั้ง อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2550 กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และจะสามารถถูกขับออกจากตำแหน่งได้เฉพาะกรณีการถอดถอนผ่านกระบวนการรัฐสภาซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียง 2 ใน 3

อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

ก) จัดการควบคุม กำกับและดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ การออกเสียงประชามติ และการเลือกตั้งท้องถิ่น

ข) จัดเตรียมทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ค) จัดเตรียมและออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและแนวจริยธรรม

²⁸ สุทธิพล ทวีชัยการ. (2553). “เรียนรู้ระบบการเลือกตั้งและมุมมองของคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล.” 12 ปี กกด.ข้ามพ้นวิกฤต เพื่อการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม. หน้า 201 -206.

ง) วินิจฉัยชี้ขาดการกระทำผิดและข้อโต้แย้งในการเลือกตั้ง รวมทั้งมีอำนาจในการลงโทษ เช่น ปรับ การเพิกถอนคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการยกเลิกการเลือกตั้ง

2) กฎหมายเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง

กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล มี 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พระราชบัญญัติคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติการกระทำผิดทางการเมืองและการเลือกตั้งและบทลงโทษ และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมีกฎหมายเกี่ยวข้องอีก 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสภาร่างรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ รูปแบบการเลือกตั้งมี 2 ระบบ คือ ระบบคะแนนเสียงข้างมาก (First – Past – The – Post) และระบบสัดส่วน (Proportional Representation) ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ

3) การร้องเรียนการเลือกตั้งและการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล ก็ปรากฏการละเมิดแนวจริยธรรมจำนวนมาก ทั้งในรูปของความรุนแรง และการข่มขู่จากบรรดาผู้แข่งขันทางการเมืองและผู้สนับสนุน

เมื่อมีการร้องเรียนการเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญให้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล เป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดและลงโทษ โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล เน้นนโยบายในการทำให้กระบวนการเลือกตั้งได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการสันติภาพทั้งหมด หากมีการใช้ยุทธศาสตร์ที่แข็งกร้าวเกินไปในการวินิจฉัยชี้ขาด อาจส่งผลร้ายกับการเลือกตั้ง และกระทบต่อการยอมรับในกระบวนการและผลการเลือกตั้งจากบรรดาผู้แข่งขันทางการเมือง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล เชื่อว่าการนำเอาทุกบรรทัดฐานมาใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดการละเมิดแนวจริยธรรมในการเลือกตั้งอย่างเข้มงวด ไม่เพียงแต่จะเป็นผลเสียต่อการเลือกตั้งเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการสันติภาพทั้งหมดด้วย ดังนั้นคณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาลจึงเลือกแนวทางที่จะใช้การไกล่เกลี่ย และตักเตือนมากกว่าการใช้บทลงโทษที่เข้มงวดตามบทบัญญัติของกฎหมาย

คณะกรรมการการเลือกตั้งของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล มีอำนาจในการพิจารณาและตัดสินเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง โดยจะมีการตั้งคณะอนุกรรมการขึ้น และใช้เวลาในการพิจารณาคัดสินประมาณ 2 – 3 วัน ถึง 1 สัปดาห์ โดยภายหลังจากวันเลือกตั้ง ข้อร้องเรียนจะถูกยื่นต่อศาลสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ศาลฎีการ่างรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีลักษณะเป็นศาลชั่วคราว เพื่อทำหน้าที่พิจารณาข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้งภายหลังวันเลือกตั้ง ประกอบด้วยผู้พิพากษาจากศาลฎีกาจำนวน 3 ท่าน ประกอบขึ้นเป็นองค์คณะ เพื่อพิจารณาเรื่องร้องเรียนการเลือกตั้ง (คล้ายกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังประกาศผลการเลือกตั้ง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 239)

3.2.4 ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ตั้งอยู่ใต้สุดของทวีปแอฟริกา ทิศเหนือติดกับนามิเบีย บอตสวานา ซิมบับเว ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับโมซัมบิกและสวาซิแลนด์ ทิศตะวันตกติดกับมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันตกติดกับมหาสมุทรแอตแลนติก พื้นที่ 1,219,090 ตารางกิโลเมตร ประชากร 50.6 ล้านคน (ปี 2554) ศาสนา Zion Christian ร้อยละ 11.1 Pentacostal/Charismatic ร้อยละ 8.2 Catholic ร้อยละ 7.1 Methodist ร้อยละ 6.8 อิสลามร้อยละ 1.5 คริสต์นิกายอื่นๆ ร้อยละ 46.5 ไม่มีศาสนา ร้อยละ 15.1 อื่น ๆ ร้อยละ 3.7 มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและผู้นำรัฐบาล ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งในสภาผู้แทนราษฎร ดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี ติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 วาระ คณะรัฐมนตรีมาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นระบบสองสภา ประกอบด้วยสมาชิกคณะมนตรีเขตการปกครองแห่งชาติ (National Council of Provinces) จำนวน 90 ที่นั่ง (คัดเลือกจากฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละเขตการปกครอง ทั้ง 9 เขต เขตละ 10 ที่นั่ง) มีวาระ 5 ปี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 400 ที่นั่ง ซึ่งทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง ในแบบสัดส่วน มีวาระ 5 ปี (เลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2552) ฝ่ายตุลาการประกอบด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลอุทธรณ์สูงสุด ศาลสูง และศาลปกครอง สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีสภาพอากาศอบอุ่น มีแสงแดดตลอดปี มีกรุงพริทอเรีย (Pretoria) เป็นเมืองหลวง และเป็นเมืองศูนย์กลางการบริหารประเทศ เมืองเคปทาวน์ (Cape Town) เป็นเมืองศูนย์กลางของฝ่ายนิติบัญญัติ และบลูมฟอนเทน เป็นเมืองศูนย์กลางทางฝ่ายตุลาการ²⁹

แอฟริกาใต้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาและเผ่าพันธุ์ มีภาษาที่ใช้เป็นทางการถึง 11 ภาษา ภาษาหลักคือ อังกฤษ และ Afrikaans สาธารณรัฐแอฟริกาใต้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2504 (ค.ศ.1961) ถูกปกครองโดยคนผิวขาวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย และมีนโยบายการปกครองแบบแบ่งแยกเชื้อชาติ (Racial Segregation) และการกีดกันสีผิวอย่างรุนแรง (Apartheid) จนกระทั่งสหประชาชาติประกาศคว่ำบาตรแอฟริกาใต้ในปี 2520 และประเทศสมาชิกขององค์การ

²⁹ ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2556,

สหประชาชาติยุติการติดต่อทางการเมืองกับแอฟริกาใต้ แรงกดดันทั้งจากในประเทศ และจากนานาชาติส่งผลให้นโยบายเหยียดผิวในแอฟริกาใต้ผ่อนคลายลง และได้มีการเลือกตั้งอย่างไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ครั้งแรก เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2537 โดยผู้นำชาวผิวดำที่มีบทบาทสำคัญในการยุตินโยบายเหยียดผิวคือ นายเนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีผิวดำคนแรก (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2537-2542) และพรรคการเมือง African National Congress (ANC) ซึ่งเป็นพรรคแกนนำในการต่อสู้รัฐบาล Apartheid ชนะการเลือกตั้งเป็นพรรคแกนนำรัฐบาล และครองอำนาจการเมืองต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน³⁰

1) คณะกรรมการการเลือกตั้งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้

โครงสร้างของคณะกรรมการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้³¹ ประกอบด้วย กรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 5 คน ส่วนในระดับจังหวัดมีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ทั้ง 9 จังหวัด ทำหน้าที่รับผิดชอบการเลือกตั้งในจังหวัดของตนเอง โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการการเลือกตั้ง ได้แก่ การจัดหาเจ้าหน้าที่ การจัดการเลือกตั้ง การดูแลพื้นที่ในการจัดการเลือกตั้ง ส่วนเรื่องข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (ส่วนกลาง)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดปฏิบัติงานภายใต้กฎหมาย ซึ่งจัดทำรูปเล่มไว้ จำนวน 3 เล่ม เล่มที่หนึ่ง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งเทศบาล เล่มที่สอง เป็นเล่มที่มีความสำคัญคือรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการปกครองประเทศและจะนำพาชาวแอฟริกาใต้ไปสู่วิถีชีวิตแห่งความเป็นประชาธิปไตย ส่วนเล่มที่สามคือพระราชบัญญัติการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น ประเด็นทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้งบรรจุอยู่ในหนังสือทั้ง 3 เล่มดังกล่าว

การแบ่งส่วนงานของการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย

1. งานการบริหารจัดการสำนักงาน
2. งานการบริหารจัดการเลือกตั้ง
3. งานการเข้าถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

³⁰ ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2556,

จาก <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/africa/detail.php?ID=88#2>

³¹ ด้านกิจการสืบสวนสอบสวนและวินิจัย (คสว) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2556). รายงานการศึกษาดูงาน ณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเมืองเคปทาวน์ สาธารณรัฐแอฟริกาใต้

โดยการเข้าถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมภายนอกสำนักงานซึ่งมีความสำคัญมากในการให้ข้อมูลแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมาตรการแรก คือการให้การศึกษาแก่ภาคพลเมืองและการศึกษาประชาธิปไตย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มประชาชนกลุ่มเยาวชนต่างๆ โดยการให้ความรู้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเลือกตั้งหรือความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น แต่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและหน้าที่พลเมืองต่างๆ ส่วนมาตรการที่สอง เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งและให้ความรู้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เช่น ประมาณช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. 2557 ซึ่งจะมีการเลือกตั้งในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาคี จะเริ่มดำเนินการตามมาตรการนี้ตั้งแต่เดือนสิงหาคมปีนี้ (พ.ศ.2556) โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกจะดำเนินการลงพื้นที่เพื่อให้ข้อมูลต่างๆ แก่ประชาชนช่วงที่สอง เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยการดำเนินการช่วงที่สองนั้นจะดำเนินการก่อนการลงคะแนนเลือกตั้งประมาณ 2 เดือน เกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ในหน่วยเลือกตั้ง ส่วนมาตรการที่สาม คือ การสื่อสาร เช่น กรณีที่จะมีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง คณะทำงานจะลงไปในพื้นที่ในชุมชนเพื่อจะสื่อสารกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ได้รับข้อมูลอย่างเต็มที่ และภายหลังจากลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว จะมีการลงพื้นที่เพื่อสำรวจความพึงพอใจอีกครั้งหนึ่งด้วย

นอกจากโครงสร้างหลักของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดดังกล่าวแล้ว ยังมีสำนักงานที่สนับสนุนโครงสร้างหลักด้วย กล่าวคือ มีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานแต่ละพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่รายงานมายังสำนักงานส่วนกลาง โดยมีสำนักงานสนับสนุนทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งสิ้น 5 ท้องถิ่น และ 25 เทศบาล แต่ละส่วนงานจะมีผู้ประสานงานในแต่ละพื้นที่เป็นผู้ประสานงานมายังส่วนกลาง ในการปฏิบัติงานของแต่ละส่วนงานจะทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดการเลือกตั้งของเทศบาลและท้องถิ่นนั้นๆ โดยในวันเลือกตั้งจะแต่งตั้งผู้อำนวยการประจำหน่วยเลือกตั้ง รองผู้อำนวยการประจำหน่วยเลือกตั้ง และกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในแต่ละหน่วย โดยกรรมการทุกคนจะได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเมืองจังหวัด สำหรับโครงสร้างที่กล่าวมาแต่ละระดับนั้น ในการจัดการเลือกตั้งครั้งล่าสุด มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 18,000 คน โดยในจำนวนดังกล่าว มีทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำและผู้ปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราว รวมทั้งอาสาสมัครต่างๆ โดยมีการอบรมผู้ปฏิบัติงานก่อนการปฏิบัติหน้าที่

2) การดำเนินจัดการเลือกตั้ง

(1) ในการจัดการเลือกตั้งของประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะบัญญัติให้มีคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง³²(Party Liaison Committees:PLCs) การบริหารจัดการการเลือกตั้งของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มีรูปแบบของความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคม โดยรูปแบบของการบริหารจัดการมีการจัดตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการการเลือกตั้ง เรียกว่า คณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง (Party Liaison Committees:PLCs) มีหน้าที่หลัก ในการดำเนินการเพื่อให้พรรคการเมืองได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งส่วนจังหวัดให้มากที่สุด โดยถือว่าพรรคการเมืองเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการเลือกตั้งที่สำคัญมากที่สุด เนื่องจากพระราชบัญญัติการเลือกตั้งมาตรา 5 กำหนดให้มีการจัดตั้งและคงไว้ซึ่งการประสานงานและความร่วมมือกับพรรคการเมือง ซึ่งถือเป็นวิถีทางที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีวิถีปฏิบัติหรือปฏิสัมพันธ์กับพรรคการเมือง ด้วยการก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs)ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหวังต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ทั้งนี้ จะมี TOR ขึ้นมา สำหรับคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ผู้ที่จะมาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการดังกล่าว มาจากพรรคการเมืองซึ่งมีผู้แทนอยู่ในสภาแต่ละระดับ จะได้รับเลือก 2 คน ส่วนพรรคการเมืองอื่นที่ไม่ได้มีตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมืองนั้น เมื่อมีการเลือกตั้งคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) จะมีหน้าที่ประสานงานให้พรรคการเมืองอื่นดังกล่าวเข้าร่วมงานด้วย ด้วยการทำความร่วมมือกัน โดยจุดประสงค์หลักของการมีคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมืองนี้ เพื่อจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ในการเลือกตั้ง เพราะบางครั้งมีพรรคการเมืองมาจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองล่าช้ากว่าพรรคการเมืองอื่นๆ จึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) ที่จะเป็นผู้แจ้งข้อมูลต่างๆ ว่าขั้นตอนกระบวนการในการเลือกตั้งเป็นอย่างไรบ้าง สำหรับในการบริหารจัดการ ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs)

³² ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ มาตรา 5(g) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่จัดตั้งและควบคุมการประสานงานและความร่วมมือกับพรรคการเมือง ซึ่งหนึ่งในวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสามารถปฏิสัมพันธ์กับพรรคการเมืองต่างๆ ได้คือ การก่อตั้งคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง (Party Liaison Committees:PLCs) ตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง (Regulation on Party Liaison Committees) ค.ศ.1998

ในระดับจังหวัด ส่วนในระดับต่างๆ จะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่แต่ละระดับเข้าไปเป็นประธานในระดับท้องถิ่น ในกรณีคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs)หลัก ไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ ก็สามารถมอบอำนาจให้ผู้แทนมาร่วมประชุมแทนได้ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) เปรียบเสมือนเครื่องมือในการให้คำปรึกษา การสร้างความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างคณะกรรมการ การเลือกตั้งกับพรรคการเมือง ในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง วัตถุประสงค์เพื่อจะให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ในการประชุมอาจมีการกำหนดให้เชิญผู้แทนจากส่วนต่างๆ นอกเหนือจากพรรคการเมืองซึ่งมีส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงต่างๆ สถาบันของรัฐ สื่อมวลชน องค์กรเอกชน(NGO) เพื่อที่จะให้ส่วนหรือกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ แจ้งความประสงค์ต่อคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) ว่าต้องการอะไรบ้างในการเลือกตั้ง เช่น กลุ่มคนตาบอดอาจแจ้งความต้องการเกี่ยวกับในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) ก็จะเรียกกลุ่มเหล่านี้ให้มาร่วมประชุม หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) คือ เป็นลักษณะสื่อกลางสำหรับเชิญพรรคการเมืองเพื่อมาเจรจาต่อรองกัน โดยคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) จะเสนอทางเลือกให้กับคู่กรณี หรือกรณีที่เกิดข้อขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับพรรคการเมือง คณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) ก็จะศึกษาทางเลือกต่าง ๆ มานำเสนอ เพื่อให้หาทางออกและตกลงกันได้ ก่อนที่จะนำเรื่องพิพาท หรือข้อขัดแย้งไปสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ตัวอย่างเช่น กรณีการแบ่งหน่วยเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) จะเชิญพรรคการเมืองที่มีส่วนได้เสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาพูดคุยเจรจากันว่าการแบ่งเขตพื้นที่เลือกตั้งจะมีผลกระทบกับพรรคการเมืองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังกล่าวอย่างไรบ้างหรือไม่ และพรรคการเมืองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมีความประสงค์อย่างไร

สำหรับในระดับหน่วยเลือกตั้งนั้น มีคณะกรรมการประสานงานระดับหน่วยหรือ PLCs ซึ่งมีลักษณะคล้ายประสานประจำหน่วยเลือกตั้งทำหน้าที่เหมือนเป็นเจ้าพนักงานผู้ได้รับอำนาจในการดำเนินการในการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) จะมอบอำนาจให้คณะกรรมการประสานงานหรือ PLCs ระดับหน่วยเลือกตั้งมีอำนาจตัดสินในวันลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และวันลงคะแนนเลือกตั้ง ในการตัดสินข้อโต้แย้งต่างๆ ณ วันดังกล่าวได้

กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาแล้วเห็นว่า อาจมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเชิญคณะกรรมการประสานงาน

พรรคการเมือง(PLCs) มาร่วมประชุมปรึกษาเพื่อวางกฎเกณฑ์หรือกำหนดกรอบกฎหมายฉบับใหม่ด้วย

การประชุมของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs)ระดับจังหวัด จะเชิญประชุมประมาณเดือนละหนึ่งครั้ง ส่วนระดับท้องถิ่นอาจมีการเชิญประชุมบ่อยครั้ง โดยองค์ประชุมของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs)ไม่มีผลต่อการประชุม เนื่องจากที่ประชุมไม่มีอำนาจในการลงมติใดๆ โดยเป็นเพียงคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้คำปรึกษาหารือเท่านั้น สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการประสานงานพรรคการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับสมาชิกภาพของกรรมการดังกล่าวซึ่งเป็นผู้แทนของพรรคการเมืองที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในสภาแต่ละระดับ กล่าวคือ ตราบใดที่พรรคการเมืองนั้นยังคงมีสมาชิกอยู่ในสภาทั้งสามระดับก็สามารถยังคงไว้ซึ่งสถานะของกรรมการประสานงานพรรคการเมืองในระดับนั้นๆ ได้ แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของพรรคได้ตามความเหมาะสม ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) นั้นในทางปฏิบัติพยายามให้มีค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด เนื่องจากโครงสร้างของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) มีคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหนึ่งในสมาชิกด้วย และมีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางธุรการของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง(PLCs) จึงทำให้เรื่องร้องเรียนคัดค้านของแอฟริกันน้อยลง สำหรับการประชุมแต่ละครั้งจะจัดการประชุมเป็นทางการ ประกอบไปด้วย วาระการประชุม ความคิดเห็นของคณะกรรมการ รายงานการประชุม รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม โดยบันทึกทั้งหมดเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่มีการพูดคุยกันในที่ประชุมไว้เป็นหลักฐาน

(3) การคัดค้านการเลือกตั้ง การสืบสวนสอบสวน และการดำเนินการในคดีอาญา

การสืบสวนสอบสวนเรื่องคัดค้านการเลือกตั้งหรือข้อโต้แย้งในการเลือกตั้งนั้น คำร้องคัดค้านการเลือกตั้งทั้งหมดจะถูกส่งไปที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง(ส่วนกลาง)เท่านั้น โดยไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยหากมีเรื่องคัดค้านหรือเรื่องเกี่ยวกับข้อโต้แย้งในการเลือกตั้งในระดับจังหวัดเรื่องดังกล่าวจะถูกส่งไปยังหัวหน้าสำนักงานระดับจังหวัดซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะร่วมกับศาลเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป สำหรับในส่วน of สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ทำหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาเจ้าหน้าที่ การจัดการเลือกตั้ง การดูแลพื้นที่ในการจัดการเลือกตั้ง ส่วนเรื่องข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง(ส่วนกลาง) เท่านั้น

สำหรับการจัดการเกี่ยวกับข้อโต้แย้งในการเลือกตั้งนั้น ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการอย่างเป็นทางการไปสู่การพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลเลือกตั้งนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงานพรรคการเมือง (Party Liaison Committees: PLCs) ที่จะดำเนินการระงับข้อพิพาทก่อน โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ทำหน้าที่ประสานให้มีการเจรจาพูดคุยกัน หากไม่สามารถยุติข้อพิพาทหรือไม่สามารถตกลงกันได้ จึงจะนำเรื่องสู่กระบวนการในชั้นศาลต่อไป หากเกิดข้อโต้แย้งในระดับหน่วยเลือกตั้ง ก็จะมีคณะกรรมการเจรจาไกล่เกลี่ยที่ทำหน้าที่จัดการเกี่ยวกับข้อโต้แย้งดังกล่าว ส่วนกรณีมีการกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการตามกฎหมาย